

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 42.

Laupäeval, 9. oktoobril 1926.

VIII aastakäik.

X DIVIISI MANÖÖVRID

22.—26. sept. 1926.



PATAREIÜLEMA VANGIVÕTMINE SINISE POOLE LUURISALGA POOLT „U“ KÜLAS.
(ESIMENE TEGEVUSE PÄEV).

SISUSTIK: A. Traksmann: Õpiseid N. diviisi sügismanöövritelt. — E. A.: Punase poole II pataljoni X. diviisi 1926 a. manöövritelt. — H. M.: Väeliikide koostöö võimalused Petersi laskeväljal. — J. Org: Muistsete eestlaste sõjakunst. — Vabaduse Risti kavalerid: alam-kapten Hermann Maim † ja leitnant Martin Libene †. — Soome ja Eesti lennuvägede sõprus. — R. Tomback: Veel mõni sõna sidetelje kasulikkusest meie oludes. — —les: Mõnda sõduri jalatsitest. — Poola kapten Orlinky lend Varssavi—Tokio—Varssavi. — Sõjakirjandust: Война и Революция (Sõda ja Revolutsioon) 1926 a. Seitsmes (juuli) raamat. — Sõjaväelised teated. — Kroonika. — Male. — Õiendus. — Toimetusele saadetud kirjandust.

Õpiseid N. diviisi sügismanöövritelt.

A. Traksmann.

Pealetung.

Manöövrite kavases oli ette nähtud kohtamislahing ja pealetung peatuma jäänud vaenlase positsiooni vallutamiseks. Esimene neist — kohtamislahing — mängiti 16.IX, kus mõlemad pooled olid asetatud üksteise vastu vahega kuni 6—7 klm eelosade vahel. Seega üldine olukord oli loodud mitte küllalt soodus kohtamislahingu läbiviimiseks: liig vähe ruumi manööverdamiseks, pealegi kus eelosad kummalgi poolel olid juba vallutanud teatud joone. Kontakt poolte vahel tegevuse algul puudus.

Edu kohtamislahingus baseerub eestkätt järgmistele põhiväidetele:

— energiline, aktiivne avangard, tegutsedes laial rindel, lahinguga selgitab vaenlase kavatsused. Vallutades taktikaliselt tähtsaid punkte maastikul, võimaldab peajõudude hargnemist ja suunimist soovitud momendil soovitud sihis — hoobi viimiseks. Vanem juht ees, avangardi juures — aktiivne, painduv juhtimine, mis vaba oleks igast šabloonist. Isiklik luure ja tiibade tagamine omab erilise tähtsuse.

Nende põhiväidete tähtsus ja elikkus täiel määral selgus ka siin. „X“ salga juht oli moodustanud tugeva luursalga ratsadivisjoni, soomusautode ja kahurühmaga. Peale selle oli moodustatud tugev avangard: üks pataljon, pioneer-komando ja üks kerge patareid. Seega eelosadena tegutsesid väga tüsedad jõud, mille tegevus oleks pidanud igal juhtumusel salga juhile andma väga väärtuslikke tagajärgi. Kui need väärtuslikud tagajärjed siiski jäid tulemata, pannes salga juhi otsustaval momendil raskesse seisukorda, siis seda peasjalikult kahel põhjusel:

— Nii luurele kui avangardile olid antud väga ebamäärased ülesanded,

— Ei luursalga ega ka avangardi juht ei suutnud avaldada küllaldaselt määralt initsiatiivi, et neile teada antud üldisest olukorrast teha õigeid järeldusi oma tegevuse kohta.

Luursalga ülesanne oli: „toimetada luuret n-n suunas“. Põhimõttelikult tuleb vahet teha luure ja kõvendatud luure vahel. Siin

ratsaväele on antud juure tugevaid abirelva — järelikult ta on küllalt võimas mitte ainult „luurama“, vaid ka lööma lahinguid, mis on õieti kõvendatud luure tunnusmärk. Modern automaat relvade mõjul harilik ratsaluure suudab selgitada õieti koguni vähe. Ratsa luuratrull kohtab maastikul kergeid kuulipildujaid, mis tema liikumise panevad seisma. Sellega on selgitatud vastase esimene tuleloor, kuid mis selle taga, jääb luuratrullile kättesaamatuks. Et siin selgust muretseda, peab esimese tuleloori kusagil puruks rebima, eestkätt neis punktides, millel on suur taktikaline tähtsus pärastise tegevuse kohta. Käesoleval juhtumusel olukord oli tõesti sarnane, et ükskõik kummale poolele niisugune ratsaväe kõvendatud retk kahtlemata oleks õnnestunud. Kuid mõlemad ratsajuhid said oma ülesandest aru mitte mõtteliselt, vaid sõnasõnalt, mis pärast nad tõesti piirdusid ainult „luuramisega“, mis muidugi andis koguni vähe tagajärgi. Loomulik, et sarnase tegevuse juures luursalgale juure antud kahurvägi jäi täiesti kasutamata ja kui lahingujõud seega kukkus sootu rivist välja.

Ratsaväe kasutamise alal käesolevas lahingus võib panna tähele veel üht huvitavat nähtust, mis hiljem sai saatuslikuks tervele „X“ salgale. Asi on järgmine:

Pärast ägedaid kohalikke võitlusi jalavägi oli astunud tihedasse tulekontakti vastasega, kohates üle terve rinde tugevat vastupanu. Kumbki pool oli viinud lahingusse mitte ainult oma avangardid, vaid ka viimaseid juba tugevasti toetanud peajõududest. Näis nii, et ratsavägi niisuguse väljakujunenud jalaväe rinde vastu on võimetu tegutsema ja et ta sellepärast tuleks tõmmata tiivale. Maastik ja üldine olukord (lahtised tiivad) otse dikteerisid ette juhile selle otsuse — ometi: „X“ salga ülem läheb siin iserada, nimelt: ta viib oma ratsaväe rünnakule jalaväe kuulipildujate ja koondatud kahurtule all. Vahekohtunikud muidugi on sunnitud liikvideerima niisuguse meele tuse, mille järeldus on see, et ratsavägi manöövripäeva lõpuni jääb interneerituks.

Ometi, kui kibedasti teda oleks tarvis olnud eestkätt vasakul tiival, kus ikka enam ja enam selgus vaenlase ülekaaluvate jalaväe jõudude läbivalgumine metsadest, kus puudus igasugune kaitse.

Seda läbivalgumist hõlbustas veel asjaolu, et „X“ salga avangard oli tegutsenud väga kitsal rindel, sest vanema juhi poolt temale oli antud ainult liikumissuun. Seega peatee raioonis jala- ja ratsavägi oli kuhjatud lagedal väljal segamini, kuna tiibadel valitses tühjus ja koguni puudus valve, mida kasutaski vastane haarava liikumise teostamiseks. Jõudude ülekaal seda temale võimaldas täiel määral.

Kahurväe kasutamise alal kohtamislahingus tähele pandud kogemustel võiks tõsta üles küsimuse: kuidas ja millal üldsalgaga ülem olemasoleva kahurväe peab andma allüksuste juhtide käsutusse ja kas on tarvilik, et osa kahurväest jääks ka üldjuhi kätte? „X“ salga ülem selle küsimuse lahendas väga lihtsalt: kohe liikumise algul — umbes 10 km vaenlasest jaotas ära oma kahurväe järgmiselt:

- | | |
|------------------------|-------------|
| ratsaluursalgale | — üks rühm |
| eelväkke | — 1 patarei |
| parempoolsesse kolonni | — 1 patarei |
| peajõudude juure | — 1 rühm. |

Kokku 3 patareid —
1 kerge grupp.

Kas on niisugune kahurväe jaotus küllalt õigustatud olukorras, kus andmed vaenlasest on veel koguni ebamäärased?

Olen isiklikult veendunud, et mitte.

Salga pealetungi riba on 5—6 km. Seega gruppeerides kahurväe positsioonidele kusagil kesktee ümbruskonnas oleks olnud võimalik suunida tema tuld tugevate kontsentratsioonide näol ükskõik missugusesse punkti pealetungi ribas. Tsentraliseeritud juhtimine enam-vähem lagedal maastikul heade vaatlusvõimalustega (soodus maastik) oleks taganud kõige paremini kahurväe koondatud tulemanöövri just sinna, kuhu seda kõige enam vajas jalavägi.

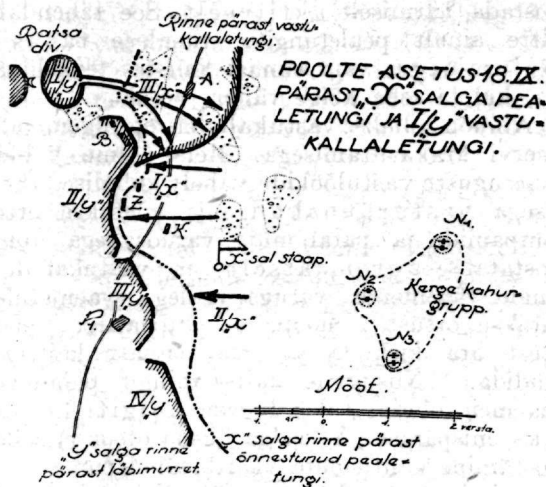
Alles siis, kui jalaväe lahing lagunes reaks üksikvõistlusteks kohalikkude ülemuste juhtimisel, osa kahurväest oleks võinud anda viimaste käsutusse.

Muidugi, see ei puuduta kahurväe andmist eelkaitse osadesse tingimusega, et ta ka seal pidi leidma õiget kasutamist.

Kahurjõudude killustamine käesoleval juhtumusel tõi ka tegelikult kaasa kurbi tagajärgi „X“ salgale. Nimelt sattusid salga peajõud edasilikumisel ootamata vaenlase koondatud tule alla, mis oli juhitud hästi organiseeritud vaatluspunktidest. Vahekoos pani liikumise seisma, sünnitades ühtlasi suuri kaotusi jalaväes. Oli kindel, et edasitungi võis jätkata ainult oma kahurväe tugeval tuletõetusel,

mis pidi neutraliseerima vaenlase suurtükiväe vaatluspunktid. „X“ salga kahurväe ülema ees seisis raske ülesanne: lahingu kestel koondada uuesti enda kätte laialipaisatud kahurväe juhtimine selleks, et siis tema tuld suunida praegusel silmapilgul kõige hädaohtlikuma vaenlase pihta. See ülesanne täideti viimaks, kuid — oli möödunud paar tundi ja üldine olukord koguni muutunud „X“ salga kahjuks.

Pealetungi lahing vaenlase kindlustatud positsiooni vallutamiseks oli ette valmistatud ja teostati „X“ salga juhi poolt üldiselt kõigiti kooskõlas olukorraga. Suuresti selleks aitas kaasa asjaolu, et enne seda kahe esimese manöövri päeva tegevus oli põhjalikult läbi arutatud, vead tähele pandud ja puudused selgitatud.



Ainult üks küsimus sellest pealetungist olgu siinkohal võetud arutusele, nimelt: vastulöögid ja kuidas end tagada nende vastu.

Poolte asetus pärast „X“ salga õnnestunud pealetungi on näidatud juurelisatud skeemil. Pealetung, mis ette oli valmistatud kahurtulega, õnnestus „X“ salga paremale tiivale — I „X“ ja III „X“ raioonis (A ja Z külad) täielikult. „Y“ salga kindlustatud positsioon umbes 3 km laiusel oli läbi murtud 1½ — 2 km sügavuses. „Y“ salga seisukord siin oli muutumas ähvardavaks, sest pealetung arenes, kuigi mitte enam endise innuga. Sealjuures „X“ salk oli ära kulutanud juba oma varu peale ühe kompanii III pataljonist.

Sel momendil „Y“ salga juht otsustabki tegevusse paisata oma varupataljoni — I „Y“. Pataljoni koondamine vasaku tiiva taha metsa sünnib tähelepanematult vastasele. Metsa varjul pataljon hargneb ja sellele järgneb hoogne vastukallaletung juba väsinud ja segilöödud III „X“ osade pihta. Edu on silmnähtavalt suur. Tegevusse on saadetud „Y“

salga üks paremaid pataljone energilise juhi juhatusel, kes sõna tõsisel mõttes üjutab üle „X“ salga õredad read. Vahekohtul on tegemist pooltes korda luua, pealetungijat vaol hoides.

Ühe hoobiga on vallutatud „A“ küla ja taganevate õlul sisse tungitud sellest külast ½ klm. idapool asuvasse metsa, mis asub valitsevail kõrgustikkudel.

„X“ salga reservkompanii ei suutnudki enam tegevusse astuda.

Seega edule on järgnenud ebaedu, mis näib olevat kujunenud tõsiseks, sest I „Y“ järgneb ratsa divisjon!

Millest arenes niisugune ilus episood „Y“ salgale?

Põhjusi võiks siin märkida kaks:

— „Y“ salga ülema otsus: kaitselahingut teostada äärmiselt aktiivselt. See tähendab mitte ainult pealetungiva vaenlase tagasitõrjumisega, vaid ennast kaitstes teda lüüa siis, kui ta seda kõige vähem ootab.

Abinõu selleks: vastukallaletung rügemendi reservi ärakasutamiseks. Meie teeme vahet kahesuguste vastulöökidest: kohalise tähtsusega vasturünnakud, mis võetakse ette kompaniide ja pataljonide varuosadega ning teostatakse automaatselt, ja vastukallaletungid rügemendi varuga, millega vaenlasele antakse otsustav hoop, et initsiatiivi tema käest ära kiskuda ja teda ennast kaitsele sundida. Niisugune kaitselahingu pidamine viis meie oludes tuleb lugeda kõigiti kohaseks, mis pärast „Y“ salga ülema otsus ja selle teostamine kahtlemata väärivad tähelepanu.

Teiselt poolt „X“ salga ülem ei ole midagi ette võtnud, et end kindlustada võimaliku vastukallaletungi eest. Ka oma varu — I jalaväe ja I kuulip. komp. — ta selleks ei kasuta ära, kuigi see siin täiesti oli võimalik vähemalt metsade joonel ½ klm. idapool „A“ küla.

Samuti ette valmistatud suurtükitulega „A“ küla raionis pealetungile oleks võinud sünnitada tunduvald kaotusi.

„X“ salga juhi tegevusest meil tuleb meele pidada, et ka õnnestunud sissemurdele pealetungil võib järgneda ebaedu, mis võib olla sedasuurem, mida sügavamale on jõutud tungida sisse vastase kaitseüsteemi. Sellepärast pealetungija peab alati olema valmis kaitsma vallutatud maaala.

Kaitselahing.

Edu kaitselahingus meil eriti baseerub elavjõudude kokkuhoidmisele, mida asetab hästi ette valmistatud tuli. Ometi elavjõude tuleb hoida viimse võimaluseni mitte kokkuhoiu enda pärast, vaid, et neid ära kasutada vastavalt olukorrale seal ja sarnaselt, et nad võiksid mõjutada otsustavalt lahingukäiku. Eel-

toodust järgneb, et tule ettevalmistus, kuhu kuulub ühtlasi vaatlus, side ja laskemoonaga varustamine, kaitselahingus omab erilise tähtsuse. Seda tuleb teha detailselt ja kavalikult, mille eeltingimuseks on maastiku põhjalik uurimine ja selle kasutamine.

Kaitselahingut võita tähendab seega — teda ette valmistada, organiseerida. Selle töö tulemused fikseerib kaitsekäik, mida juht annab pärast isiklikku luure toimetamist, või aja puudusel — pärast kaardi põhjalikku uurimist.

„X“ salga asetuses kaitsele võib panna tähele järgmisi iseäraldusi:

1. Maastiku iseloom ei ole küllalt hästi hinnatud. Kaitsepositsiooni eelserv üldiselt oli asetatud hästi, võimaldades luua tugevaid tuletõkkeid tema ees. Kuid positsiooni nõrk koht on kaitsepiirkonna keskkohas asuv mets, mis võimaldas nägematut lähenemist vaenlasele. Ometi just see mets oli valitud liitekohaks kahe pataljoni vahel. Kuulipilduja tulega see mets oli kättesaamatu, seega siia eestkätt tuli ette valmistada kahurväe tõkkelud. Kuivõrra viimane teostati, sellest eespool.

2. Jalaväe jõudude killustamine. Jalavägi oli asetatud kolmele positsioonile: luure-, eel- ja peapositsioon, kusjuures ainult 50% üldjõududest asub peapositsioonil, rügemendi varu maha arvatud. Muidugi niisugune jõudude jaotus ei ole millegiga õigustatud. Kõige pealt luure positsioon on mõttetus. On olemas jalaväe luure, kuid ei mingisugust luure positsiooni, sest positsioonil olles jagu luurata ei saa. Pealegi luure positsioonil rügel oma käsus määrab ära koha igale jaole (üldse neli jagu). Eriti meil mitmekordsete positsioonide moodustamine toob kaasa hädaohu jääda nõrgaks igapool ja lasta end lüüa osadena. Sellepärast Aj. eesk. jalaväele — projekt — ongi moodustatud üks vastupanu positsioon ja tema ette nihutatud ainult lahingueelposid. Muidugi maastik võib siin tuua muudatusi.

3. Rügemendi sidekeskjaam on asetatud ühes salga ülema K. P-ga otse vastupanu positsiooni eelservale. Muidugi sarnase õrna ja elulise tsentrumi, nagu seda on sidekeskjaam, asetamine sinna, kus teda kindlasti tabab vaenlase tuli, ei ole millegiga õigustatud ei mingisuguses olukorras. Ka siin see mõte sai saatuseks „X“ salga juhile.

Kuivõrra kaitselahing käesoleval juhtumisel salga juhi poolt ette oli valmistatud, seda illustreerivad kõige paremini mõned väljavõtted kaitsekäisust:

„Suurtükiväe ülemal asuda positsioonile „n-n“ külade raiooni“.

Ainult niipalju seisab käsus kõige tähtsama teguri — tule kohta. Et see on enam kui ebamäärane, on selge pikema seletuseta. Kaitsel meil on tegemist jalaväe automaatrelvade ja kahurväe tuledega. Meie võime kahurtuld anda ainult sinna, kuhu ei küüni tulistama jalaväe relvad. Seega: tule kava jalaväele ja kahurväele on ühine ja selle aluseks on just jalaväe tulekava. Viimase luukere moodustavad rasked kuulipildujad. Ülemuste isiklik luure maastikul selgitab, missuguseid raioone meie võime sulgeda kuulipild. tuletõketega. Kuhu neid juhtida ei saa — sinna suunime kahurtule. Need kohad üldjuht peab määrama kindlaks oma käsus, sest seda peavad teadma ka kõik nooremad jalaväe juhid. Siin niisuguseks kohaks oli eestkätt mets kahe pataljoni vahel.

Peale selle muidugi tulistamised kaugele ette. Seega üldjuhi käsk kahurväele peab andma konkreetseid ülesandeid — (v. „Sõdur“ 40/41, lhk. 865.) Ainult need ülesanded saadud kahurväe juht võib asuda tööle oma mõõdukomandoga.

Puuduliku käsu tagajärjel käesoleval juhtumisel jalavägi kõige kriitilisemates punktides ja momentidel jäi ilma suurtükitle toetuseta ning oli sunnitud taanduma.

Positsiooni organiseerimine jalaväe tule korraldamise mõttes on patüli ja kompüli ülesandeks. See ülesanne oli hästi täidetud I pat. raioonis. Olid loodud flankeerivad tuletõkked, mida soodustas maastik. Lahingudistiipin ja maskeerimine ei jätnud soovida midagi paremat. Kuid III pat. raioonis kõik need küsimused olid võetud vastavate juhtide poolt koguni loult ja ükskõikselt. Tagajärg: tervete kuulipildujate rühmade valjaloomine vaenlase kahurtulega (vahekohtu otsus), mis paraliseeris kaitse just sel momendil, kus kuulipildujate töö oli kõige hädatarvilikum.

Kaitselahingu läbiviimise alal võin puudutada ruumi puudusel ainult üht küsimust, nimelt: kuidas kasutati varusid nimetatud lahingus.

Eelpositsiooni osade taandumisel vastupanu positsioonile — III X ülem neid mitte ei asetanud pataljoni varusse, vaid nad pandi positsioonile — mees mehe kõrvale lagedale väljale. Selleks muidugi ei olnud mingisugust vajadust. Kohaliku varu puudumine patüliil viimase pani raskesse seisukorda siis, kui vaenlane kahe pataljoni vahel sisse oli murdnud ja tuli teda sealt uuesti välja visata.

Niisuguseks vasturünnakuks tegelikult puudusid vabad jõud kohapeal, kuna 1 klm lõuna pool täiesti asjata maas lamas ahelik. Seega kohalikkude varude moodustamine igal juhtumisel ja nende kasuta-

mine vasturünnakuteks nõuabsuuremat tähelepanu meie juhtide poolt.

Kuna kohalikud varud puudusid, oldi sunnitud kasutama aukude toppimiseks rügemendi varu. Sellest üks kompanii saadetakse vasakule tiivale ja 1 komp. — paremale tiivale.

Seega manööverimiseks, et vastasele hoopile anda, salga juhi käsutusse ei jäänud enam midagi, millega faktiliselt oli kaotatud aktiivsus kaitselahingu läbiviimiseks.

Loomulik, et edu lootused olid ühes sellega samuti kokku varisenud.

Seega kui „Y“ salga ülem 19. IX andis ilusa positiivse näite rügemendi varude kasutamise kohta kaitselahingus, „X“ salga juht 18. IX esines sel alal just negatiivsena eeskujuna.

Väljaõppe alal kõigepealt tuleks puudutada lahingudistiipliini küsimust. Lahingudistiipliini tundemärkideks manöövritel on: tähelepanelikkus ja hoolsus kõigi käskude ja ülesannete täitmisel, mis loob lahinguväljadel ka manöövritel lahinguolukorra, teeb töö siin huvitavamaks ja kasulikuks.

Manöövritel puudub üks tegur, mis on domineeriv sõjas, nimelt: vastase tuli. Ometi ka manöövritel meie peame tegutsema nii nagu seda oleksime teinud sõjas. Ainult siis on neist õppustest tulu. Lahinguolukorra manöövritel peab panema maksma vahekohtunik. Kuid neid meil on alati äärmiselt vähe, mis pärast need ei jõua igalepoole ka kõige paremal tahtmisel. Kõik see sunnib erilisele tähelepanelikule ja tõsidusele töö juures rivijuhte endid, kes iga toiminguga juures peaksid mees pidama üht, nimelt: sõda, lahingut tõelises olukorras.

Ja manöövritel võiski panna tähele huvitava nähtust: seal, kus rivijuhtid, eesotsas pataljoniülemlaga, võtsid oma töö tõsiselt, kus kõiki ülesandeid täideti tähelepaneliku ja hoolega, — seal lahingudistiipliin ka sõdurite juures ei jätnud soovida midagi paremat.

Kõigil väljaõppe aladel kohanemine maastikul ja relva kasutamine (punased tulelipud), maskeerimine, kiirus liikumisel, tähelepanelikus ja hoolsuses ja luurel jne. paistis silma täpsus ja hoolsus.

Kuid seal, kus patüli ja temale alluvad juhid oma töö olid võtnud ükskõikselt ja passiivselt — lahingudistiipliin ka sõdurite suhtes kannatas tõsiselt. Järgmised nähtused olgu alla kriipsutatud nimesid ja kohti nimetamata.

Kaitsel, lahtine lamamine lagedal, liikumised ja kogumised eriti raskete kuulipildujate asukohtades, mis demaskeeris terve pataljoni positsiooni ja selle viis pealetungija koondatud kahurtule alla. Ühenduses sellega:

korratu vaenlase tulistamine püssidest ja kuulipildujatest neilt kaugustelt, kus ei ole mingisugust lootust tabamisele, küll aga paugutamisega antakse välja oma asukoht.

Tulelippude korratu kasutamine. Vaatamata sellele, kas kuulipilduja laseb või mitte, lipp uhkelt lüüakse püsti tema ette, et selle

kattel siis lubada endale tuleliinil igasugu vabadusi.

Üldiselt: rohkem tähelepanu, võimalikult rohkem tähelepanu manöövritel vastase tegevusele, tema tulele ja taatele selleks, et kõike seda pareerides lahinguväljal panna maksma oma tahe ja kavatsused.

Punase poole II pataljoniga X. diviisi 1926 a. manöövritel.

1. Üldine.

Manöövreid peeti Soomelahe ja Tallinna-Narva raudtee vahelisel ribal. Tegevus kestis 22—26 sept. s. a. Manöövritel tegutsesid sinine ja punane pool, kumbagil üks kõvendatud rügement.

Manöövriga taheti kontrollida diviisi taktikalist väljaõpet, relvliikide koostööd, taheti näidata ajateenistusest lahkuvatele sõduritele suuremate üksuste taktikalist tegutsemist, õpiti tundma maastikku manöövrigegevuse ribas jne.

Manöövrite juhatus arvas, et õpiseid manöövritest tuleb ammutada tegevuse ajal ja arutamisel kohapeal teatud manöövri perioodi lõpul. Arutamised kirjalikkude kokkuvõtete põhjal võivad teinekord viibida ja pakkuda (võib olla) ainult ajaloolist huvi.

Et saavutada õpiseid kohapeal, peab olema hea vahekohtu aparaat. Vahekohtunik peab viibima (võimalikult) tegevuse tulipunktis ja lahendamata olukorras tekkinud küsimusi. Ta ei tohiks esineda kuivana teoreetikuna, vaid autoriteetsena kohtunikuna, kes juhib tähelepanu tagajärgede peale, mis tekkinud valesti tegutsemisest ja annab alused õieti tegutsemiseks. Minu arvates oleks soovitav, kui näiteks kompanii, pataljoni jne. vahekohtunik peale teoreetilise ettevalmistuse oleks meie oludes teeninud vastavatel rivikohtadel: ta tunneks enese rohkem kodus.

21. IX. manöövrite juhataja kindral H. ja peavahekohtunik kolonel M. andsid kokkukutsutud manöövrite vahekohtunikudele nende tegevuse skeemi, mis peajoontes vastas ülaltoodud põhimõtetele.

2. I manöövrpäev — 22. IX.

A. Rännak.

II pataljon kuulus peajõudude kolonni. Liikumine algas kell 7.20. Kolonn pidi liikuma lahtisel maastikul täiesti demaskeeritud suurt maanteed mööda vastu vaenlasele, kes asus umbes 1½-sel teekonnal. Ei olnud olukorras

andmeid, et oleme õhus ülekaalus. Julge on sarnases olukorras alata päevast rännakut, kuid kui see siiski möödapääsmatu, siis tuleks tarvitusele võtta kõik maskeerimise abinõud.

Maskeerimist rännakul ei märganud. Valitses „kord“ üksuste kolonnide pikkuse ja distantside suhtes. Liiguti peamiselt keset teed. Sarnane kolonni ehituse kord oli omalajal väga hea, kuid antud olukorras oleks siiski võinud eelistada väikest „korratust“... Suurendatud distantseid, liikumine väljaspool teed ja teeääri mööda väsitab ja aeglustab liikumist, kuid palju parem on ennast demaskeerida vähemas kui üksikasjas.

Kell 8.17 ilmus ootamatult meie kolonni kohale 1000—1500 mtr. kõrgusel lennuk — äraeksinud lennuk... Tiirles ja kadus siis Kingisepa suunas (vist sama, mis hiljem maandus meie territooriumil).

Sõjapuhul oleks ta õhufoto teel saanud täpsed andmed kolonni kohta ja peale fotografeerimist võib olla külvanud kolonnile kaela metalli... „Kord“, kokkuvõttes ajas ja jõus oleks siis mitmevõrra hävinenud.

B. Hargnemine kohtamislahinguks.

Kohtamislahing ei tulnud punasele poolele täiesti ootamatult, vaid poolootamatult. Luure andmed, nagu see sarnases olukorras loomulik, olid puudulikud. Kuid võis oletada, et ka sinine pool kui punanegi püüab esimesena vallutada valitsevaid „W“ kõrgustikke. Sinine pool jõudiski ette. Kell 12.00 R. juures sai patül II punase poole juhilt pealetungi käsu W. kõrgustikkude vallutamiseks. Patül II kutsus kokku kompaniitülemad ja andis suusõnalise käsu tegutsemiseks. Käsk oli selge ja täidetav. Korraldati pataljonilt luure. Kell 12.15 võis pataljon rännakolonnist hargneda ja alata pealetungi (v. skeem). Patüli käsutusse jäi 5 laskurrühma ja 2. raske klp. komp. ja üks patarei. Üks kompanii ja 1 rühm jäid punase poole juhi käsutusse. Patül II suunis löögi üle „U“ ja kõrg. 15.3 lähtebaasile

(„Tehas“ — 17,7 joonel) oma tegevuse kaitseks asetaski rühme r. klp. kompaniist. Punase II pataljoni pealetung arenes alguses hoogsalt, kuid peagi saabus äpradusi: patarei ülem, kes „U'sse“ oli sõitnud vaatepunkti otsima, langes siniste kätte ja interneeriti; siniste jõud jõudsid esimestena „U'sse“. Vahekoht tunnus päevase tegevuse lõpuks siinkohal edu sinistele, sest viimased talitasid ka õieti ja suuremate jõududega.

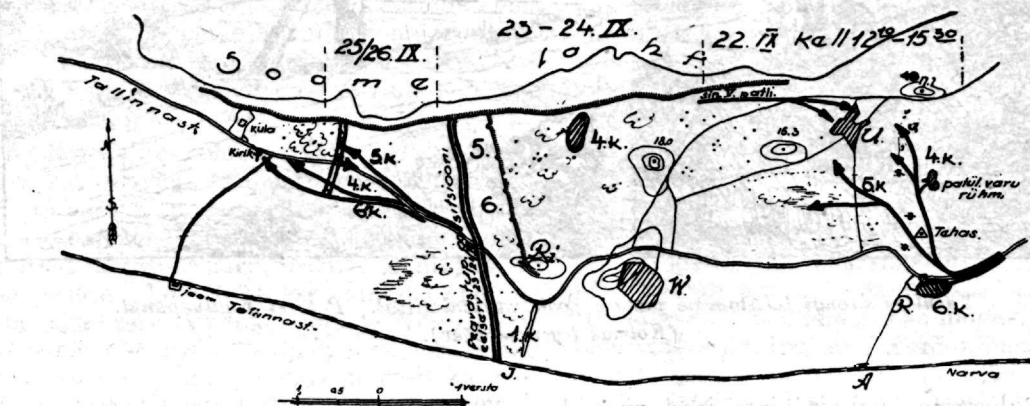
II pataljon asus tegevuse lõppedes „U“ külla korteritesse. Siia oli saadetud diviisi orkester, mis oma hästivalitud paladega muutis pidulikuks niigi hea meeleolu.

„pehmeid kohti“. Sarnaseid leitigi; luurelt vallutati üksikuid kaevikuid. „Punaste“ II pat. juhtidele oli sisse istutatud vastulööride korralduse idee, ja seepärast visati sinised vastulöögiga kiirelt välja ning endine olukord seati jalule.

Kaitsjad valmistasid tuleplaane, kuid tulevikus oleks soovitav väljaõppel selle küsimuse juures ikkagi peatuda ja seda tähtsat küsimust igakülgselt selgitada, eriti praktiliselt.

Tegevus katkestati k. 12.30, et jätkata tegevust 24. IX hommikul tegevuse lõpuks tekkinud olukorrast.

II pun. patalj. „X“ diviisi 1926 a. manöövritel.



Õhtul juhatuse staabis Kindralstaabi ülem, kes oli jälginud I päeva manöövritegevust, juhtis tähelepanu üksikute puuduste peale eriti vahekohtunikkude tegevuses ja andis teoreetilisi aluseid tööks. Ka Kindralstaabi ülem rõhutas, et manöövrite õpetlikkus peab esile tulema peamiselt tegevuse ajal ja selleks peab erilisel hoolsasti ja osavasti tegutsema manöövri vahekoht. Vahekohtunik viibigu seal, kus tegevuse õpetlikum moment; kellel vahekohtunikkudest käsutada kiire liikumisvahend, see kasutagu seda täies ulatuses.

3. II manöövrpäev 23. IX.

Punane pool asub kaitsel, sinised tungivad peale. Kaitsja kasutab osalt W raionis olevaid Rootsi 1704. ja Ilmasõjaaegseid Vene kaitseehitisi. Kaitsjal on head vaatepunktid ja soodus ühendus seljatagusega.

Täna sel kaitsetegevusel võis natuuris jälgida evolutsiooni maastiku kasutamises kaitsel 1704—1926! Kaitsjad on selle aja jooksul „libisenud“ lahtiselt mäeküljelt alla tasasele põõsastega varjatud väljale, et „mitte olla nähtav ja seega hävitatav.“

Tegevuse päeva jooksul sinine luure otsis punase kaitsepositsioonides (manöövriveeli)

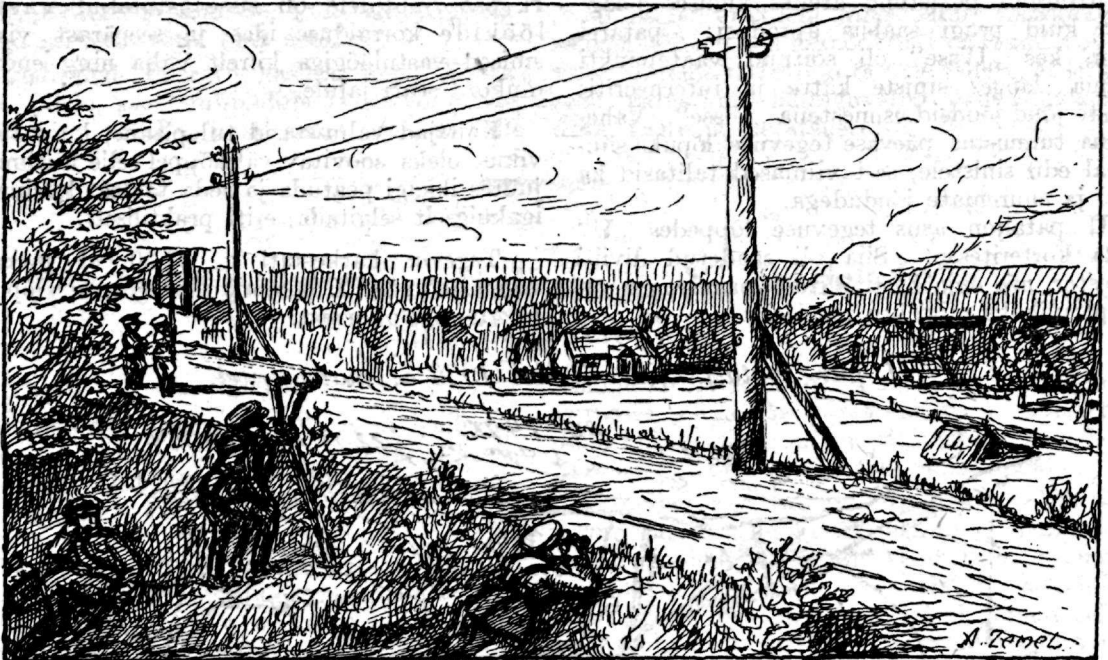
4. III manöövrpäev 24. IX.

Eelmise päeva järg. Tegevus arenes hoogsalt. Kell 7.50 tunnustati sinise pataljoni rünnak vastu punase paremat tiiba kokkuvarysenuks kaitsja koondatud tule all: 50% kaotusi ja 1/2 tundi tegevusetust—sarnane oli Kindralstaabi ülema ja vahekohtunikkude ühtinud otsus.

Siniste soomusautode tegevus maanteel punaste pea-vastupanu positsiooni ja „Ri“ vahel arenes mitte õnnelikult sinisele poolele ja autodele. S. autod ei arvestanud olukorraga, tungisid liig sügavalt vastase võimkonda ja langesid seepärast varitsevate vastaste saagiks. Kaitsjad tarvitasid edukalt soomusautode vastu hulgaliselt teele paisatud käsigranaate (pildudes teele auto alla üksikuid granaate ja granaadikimpe), rikkusid teed. Mõlemad sinised s. autod interneeriti k. 8.30 ümber.

Kella 9.00 paiku algas punane II pataljon saadud käsu põhjal taandumist. Pataljon pidi taanduma, sest naaber (fiktiivne 5. punane rügement) oli taganenud „A“ raiooni ja avanud tiiva „J“-st lõunapoole. Maastiku olud võimaldasid pataljonil ennast sinistest lahti kiskuda ja asuda taganemiseks määratud positsioonidele. Taganemise katteks (järelvärke)

X diviisi manöövrid 22.—26. sept. 1926.



Vaenlase s/rongi tulistamine punase poole vasakul tiival. Patarei vaatluspunkt.
(Kolmas tegevuse päev).

määratud kergete kuulipildujate jaod pidasid siniseid tulega tarviliselt kinni. Pataljon taganedes kasutas liikumisel metsateid ja teeradud, et varjuda. Suunade vastu (W. poolt), kust võis oletada vastaselt II pataljoni taganemise tee läbilõikamist, asetati tõkkeks tarvilised jõud. Tegevus lõppes k. 11.15. Kell 18.00 koondati „A-sse“ juhid ja vahekohtunikud (pataljoni incl.). Manöövri juhatuse ja Kindralstaabi ülema osavõtul arutati läbi möödunud päevade manöövri tegevus.

5. IV manöövrpäev — öine tegevus 25/26.IX.

Punane pool tungis peale, sinine kaitses. Antud olukord aetas punase poole juhi raskesse seisukorda. Ta võis tegevust alata, üle minna Rootsi 1704 a. kaevikutest ainult kell 22.00 — 25.IX. Päevane ettevalmistus — luure ja isikliste tähelepanekute ning vaatluste näol — punase poole juhil puudus. Olukorras lubatud ajal valis ta lähtebaasi, määras siia kaitses tarvilised jõud öise pealetungi ebaedu puhuks ja korraldas öise luure, et teha kindlaks vastase (siniste) julgeoleku ja peavastupanu positsiooni asukohti. Luure tegutses, kuid ka vastane oli ärkvil ja ootas sündmusi. Öine luure pakus punase poole juhile vähe andmeid. Ta pidi ikkagi löögi suunima piki suurt maanteed „Kirik“ ja „Küla“ peale.

Tegevuse maastik oli tihedalt läbi põimitud okastraataedadega (majapidamise otstarbel); see raskendas liikumist ja suuna pidamist. Eriti võis seda tähele panna rünnakul „Kirik“u“ raionis, kus vahel külje, vahel seljaga oldi vastu siniseid. Sinised demonstreerisid värviliste laternatega üliosavasti tulekoondamist maantee raiooni. Öine rünnak pidi siin kokku varisema. Lähenedes tegutses punane II pataljon eeskujulikult, sest siis olid mehed juhtide käes. Kallaletungil-rünnakul (öisel tegevusel, kui tahtakse saavutada ootamatust, ühtivad need kaks faasi) algas tulistamine, „hurra“ hüüded jne.

Ei saanud käesolevast öisest tegevusest sarnast pilti, kui seda maalib teooria ja kui seda on andnud Vabadussõja ja Ilmasõja kogemused.

Peale tungiti siiski öösiti (kuuvalge septembri öö) meie oludes, õpiseid andis käesolev öine pealetung palju. Ta näitas kuidas ja mida sellel alal õppida. Peale tegevuse lõpu koguti pooled ja kohapeal („Kiriku“ raionis teelahkmed) arutati läbi viimase manöövrpäeva (25/26.IX) tulemused.

* * *

Olgugi, et kõigil manöövritest osavõtjatel oli palju tööd ja askeldamist, möödusid nad (manöövrid) meie ilusal põhjarannikul kuldse

sügispäikese käes kiiresti ja mõjusid värskendavalt keha ja vaimu peale.

Eriti tuleb alla kriipsutada ohvitseride ja sõdurite suurt püüdu õppida, saavutada tegevusel paremaid tagajärgi.

Sarnane püüd on juba kandnud head vilja. Ka käesolevad manöövrid andsid palju õpi-seid, mida kindlasti kasutatakse selles üksuses, millega viibisin manöövritel, veel paremate tagajärgede saavutamiseks tulevikus. E. A.

Väeliikide koostöö võimalused Petseri laskeväljal.

Viimastel aastatel on Petseri laskeväli saanud kohaks, kus suurem osa meie jalaväest saab oma praktilise lahinguettevalmistuse. Suvisel õppeperioodil võetakse siin läbi kaunis soliidne laskekursus. Jalavägi võib hea eduga väga mitmekesisel olukorras kasutada oma relvu, sooritada nende relvade koostöö harjutusi. Laskekursuse läbivõtmisega suudavad väeosad väga korralikult oma relvade koostööd demonstreerida.

Kuid sõjalises olukorras on sellest ikkagi vähe, kui jalavägi tunneb ainult oma relvu, mõistab neid mitmesuguses olukorras kasutada, suudab nendega rahuldavalt sooritada omavahelised koostöö harjutused. Lahingus on vähe sellest, kui tuntakse ainult end, ei tunta aga teisi väeliike, nende võimeid ja tegutsemisvõimalusi. Väljaõpe on siis enam-vähem korralik, kui jalavägi tunneb ka teisi väeliike, näeb nende võimeid mitmesuguses lahinguolukorras, kui ta teab, millist abi võivad teised väeliigid temale anda ja mida nendelt üldse võib nõuda. Samuti peavad ka teised väeliigid tundma jalaväge ja üksteist. Vähe on teoreetilisest üksteise tundmisest, mida harilikult õpetatakse talveperioodil, tarvis on ka koos harjutada, koos „lahinguid lüüa“ suvistel õppustel, siis on pilt igale palju selgem, kujukam. Kõige parem vastastikune arusaamine saavutatakse ikkagi väeliikide koostöö harjutustel ühisel laskeväljal. Seepärast vaatleme, millised võimalused on väeliikide koostöö harjutuste läbiviimiseks meie suuremas suvises laskekoolis — Petseri laskeväljal.

Koostöö võimalused jalaväe ja ratsaväe vahel.

Ei ole kahtlust, et kõigelaiemad koostöövõimalused on olemas jalaväe ja ratsaväe vahel siinses laagris. Mõlemad väeliigid kogu suve asuvad laskeväljal, toimetades laskmisi ja teisi taktikalisi harjutusi külg-külje kõrval. Igast suuremast taktikalisest harjutusest võtab osa ka ratsavägi vastavas vahekorras tegutseva jalaväega. Niisama tegutseb ka ratsavägi lahinglaskmistel koos jalaväega. Ühesõnaga, ratsaväe ja jalaväe koostöö harjutusi katsutakse läbi viia igal soodsal juhusel.

Tihti antakse siin jalaväe juhi käsutusse olenevalt ülesandest vastav arv ratsaväge. Jalaväe juht peab sellele andma ülesanded, need kooskõlastama jalaväele antud ülesannetega, peab juhtima ja kooskõlastama mõlema liigi tegevust antud ülesande piirides kogu harjutuse kestel. Saades oma käsutusse ratsaväge, peab jalaväe juht alati mõtlema sellele, et ülesanne ratsaväele vastaks olukorrale ja selle väeliigi võimetele, et mõlemad väeliigid tegutseksid kooskõlastatult, et üks liik täiendaks teist. Tahtmatult peab ülesande andja meelde tuletama kõik reeglid ja nõuded, mis on ühenduses ratsaväe võimetele. Enne täpsete ülesannete määramist harilikult jalaväe juht kuulab ära ka ratsaväelase, pärib tema arvamist või küsib temalt nõu mõnes ratsaväkke puutuvast eriküsimuses. Kord niimoodi kokku lepitud ja asi omavahel ära selgitatud, fikseerib jalaväe juht oma korraldused lõplikult paberile. Seega muutuvad läbirääkimiste ja kaalutluste tulemused reaalseks juhi otsuseks, käsuks. See käsk ei ole enam mingi teoreetiline targutus, vaid küps juhi otsus, mille täitmise võimaluses ei tarvitse kummagil enam kartust olla.

Ei ole midagi ebalooslikku selles, kui vahest sarnaste läbirääkimiste juures tekivad ka pikemad vaieldused. Nii jalaväelane-üldjuht kui ka ratsaväelane on ülesande korraldust täitmise eest vastutav. Kui kumbki pool oma ülesande lahendusviisi kaitseb, siis on vaieldused möödapääsmatud. Siin, just neil vastastikküsimustel omavahelistel läbirääkimistel ja vaieldustel selguvad vahekorrad paremini kui kusagil mujal. Siin selgitatakse koostöö võimalused ja selle tehniline läbiviimine peensuseni, siin saavutatakse ühine doktriin ja luuakse see moraalne side juhtide vahel, milleta juhtidel on võimata koos töötada lahinguolukorras.

Kõik puudused, mida ei võidud ette näha harjutuste eel koostöö alal, selguvad harjutuste läbiviimise kestel. Harjutustele järgnevatel läbirääkimistel erapooletud vahekohtunikud märgivad ära selle koostöö tulemused. Omavahelised kaalutlused selgitavad veel kord koostöö võimalusi, väeliikide juhid õpivad

üksteist veel paremini tundma. Niisugust praktilist laadi kannab laskeväljal väeliigi juhtide koostöö kool.

Kuid sarnane koostöö kool ei jäta oma positiivset mõju avaldamata ka alluvatele juhtidele ja sõduritele. Töötades koos, külkülje kõrval näevad alluvad mõlema väeliigi tegevust, jälgivad seda kogu aeg põnevusega ja saavad koostööst täiesti selge kujutelmi. Kui lõpuharutustel neile tegevust veel kord selgitatakse, puuduste peale tähelepanu juhitakse, siis on samasugune eesmärk ka siin saavutatud: koostöö nõuded ja võimalused on korruga kõigile selgeks saanud. Seda, mis enne oli teoreetiliselt selgitatud, näidatakse nüüd tegelikult, ja igaüks võib veenduda koostöö võimalustes.

Mitte ainult jalaväe juht ei kasuta koostööks ratsaväge, vaid on harjutusi peetud, kus see on otse ümberpöörduvalt: ratsaväe juhtide käsutusse on määratud jalaväe osi, keda ta on kohustatud otstarbekohaselt ja olukorrale vastavalt käsutama. Jalaväe otstarbekohaseks käsutamiseks ratsaväe juht on sunnitud pöörama selle poole nõuande saamiseks, mis jällegi mõlema väeliigi koostööd ja vaimlist sidet kõvendavad.

Kõigest kirjeldatust selgub, et Petseri laagris on väga head võimalused jalaväe-ratsaväe vahelisteks koostöö harjutusteks, mida kohapeal ei jäeta kasutamata laagri perioodil. Neist harjutustest on määratu kasu mõlemale väeliigile ja nende juhtidele. Õppuste tulemused on kõigist rahuldavad.

Koostöö võimalused suurtükiväega.

Kui jalaväe-ratsaväe tegevus veel kuidagi üksteisele sarnaneb, siis suurtükiväe tegevusel ei ole eelmistega midagi ühist, ta on sootu teine. Niisugune erinevus väeliikides raskendab tema tundmaõppimist, nõuab palju enam harjutusi enne kui võib juttu olla korralikust koostööst. Suurtükiväe erilised omadused, tema võimed ja ülesande kooskõlastamine teiste liikide ülesannetega nõuavad üldjuhult palju spetsiaalseid teadmisi ning arvestamist selle väeliigi kasutamiseks koos teistega. Koostöö kordaminek ripub siin enam kui kusagil mujal üldjuhi täpsetest ülesannetest allüksustele. Seega on jalaväe juhil esimene ja tähtsam ülesanne oma korraldustega luua soodsad koostöö võimalused jalaväe ja kahurväe vahel. Need korraldused on olukorrale vastavad ainult siis, kui juht tunneb kahurväge, kui ta on läbi teinud pika rea sarnaseid koostöö harjutusi.

Vaatleme nüüd millised on Petseri laskeväljal võimalused selle koostöö tegelikult läbiviimiseks. Peab kohe tähendama, et siin need võimalused ei puudu, nad on olemas, olgugi et vast pisut puudulikult kuni.

Läinud suvel oli laagris alaliselt üks patareid, mida kasutati igal soodsal juhul koostöö harjutuste sooritamiseks. Ta tegi kaasa suuremad taktikalised harjutused, niisama kõik tähtsamad lahingulaskmised. Patareid juhtide kiituseks peab ütleva, et nad töötasid alati suure huviga, olid kõigiti oma nõu ja jõuga ülesande täitmisel abiks, pigistasid oma relvadelt ja meeskonnalt viimaseni nende võimed välja, kuid siiski tundus midagi puuduvat. Ja puudus peaaesjalikult laskemoon, mida oli määratud väga piiratud arvul. Laskemoona nappus ei võimaldanud selget pilti kahurväe tegevusest, see jäi õredaks, kahvatuks.

Loomulik, et meie oludes on sellest ülesamine äärmiselt raske, kulukas, kuid välja-pääsu tee leiduks ikkagi heal tahtmisel. Ja välja peaseksime kõige paremini selteel, et laskeväljale saadame mitte ainult ühe patareid, vaid terve grupi või isegi kogu diviisi suurtükiväe. Iga patareid peab välja õpetatama, igale patareid määratakse selleks teatud kvantum laskemoona. Mitme patareid peale oleks see kvantum juba kaunikene kogu, ja kui mitu patareid mõne mürsu välja lasevad, siis saab ikkagi pisut selgema mulje kahurväest ja tema tulest.

Tuleks küll tõsiselt järele kaaluda patareid arvu suurendamise küsimus laagris. Kaotada sellest ei oleks palju, võita oleks aga niipalju, et jalavägi näeks enam kahurväge, tema tuld ja tegevust, kahurvägi õpiks tundma jalaväge, tema üldist lahingutegevust, juhid õpiksid koos töötama jne. Kui praegustel manöövritel tihti lonkab jalaväe ülema korraldus, mis antud kahurväele, kui kahurväe ülemad kaebavad, et neile on määratud ebamäärased ülesanded, mida võimata täita, siis on see tingitud peaaesjalikult sellest, et mõlemad relvliigid õpetatakse välja eraldi ja üksteisest lahus; ülematel ei ole igakord kahurväe tegevus selge, sest puudub tegelik süstemaatiline koostöö kool. Viimast võiks anda suvine laagriaeg, kuid lahusoleku tõttu on see võimatu. Sellest siis tuleb, et väeliigid näevad üksteist peaaegu esimest korda sügismanöövritel, ollakse veel võõrad, liitumatud, tehakse vigu koostöö alal, neid parandatakse, kuid järgmiseks sügiseks nad ununevad ja kordub sama nähtus.

See puudus on ikkagi kõige paremini kõrvaldatav, kui väeliigid suvisel laagriperioodil koos töötavad, üksteist tundma õpivad. Koostöö võimalusi peaks meie kahurvägi otsima laialdasemal määral ja mitte ainult oma vähearvilise esituse läbi Petseri laagris. Laskevälj selleks pakub kõige soodsamaid tingimusi, nagu tõendavad sealolnud kahurväelased seda täie õigusega. Siin on positsioone patareid igal sammul, rohkem kui seda on kusagil mujal (oljgooni): siin on võimalusi lasta normaalsetele

kaugustele, mida kõik poligoonid mitte ei võimalda; siin ootab jalavägi oma suurt ja vägevat naabrit ja ütleb talle alati „Tere tulemast“. Loeme praegust olukorda ajutiseks, sest tulevikus see asi tingimata paraneb.

Väga ilus algatus tehti käesoleval suvel ka sellega, et laskeväljale komandeeriti suurtükiväelasi, kellel oli ülesandeks kohapeal tutvuda jalaväe elu-oluga ning õppustega. See

samm on igatahes tervitatav ja on loota, et tulevikus sarnased vastastikused külastamised üldisele väljaõppele ainult kasuks on. Seejärel loodame tuleval suvel jälle suurtükiväelasi näha laskeväljal jalaväelaste tegevusega tutvumas.

Koostööd teiste väelikeidega Petseri laagris seni ei ole olnud.

H. M.

Muistsete eestlaste sõjakunst*).

J. Org.

Nagu mag. H. Moora oma artiklis „Eestlaste sõjaline kultuur muistsel iseseisvuse ajal“ („Sõdur“ nr. 28, lhk. 594) õigusega tähendab, on päälkirjas mainitud ala tänini lähemalt käsitamata.

Võõraste autorite ja allikate põhjal kaldutakse tavaliselt arvamisele, et muistsete eestlaste sõjakunst ikka kuigi kõrgel järjel ei võinud olla. Ometi sarnasel korral jääks väga raskesti seletatavaks, kuidas suutis eesti rahvas paljude aastate jooksul vastu panna ikka järjest uuenevatele Lääne-Euroopa ristsõitjate salkadele, keda pealegi truult toetasid muistsete eestlaste vaenulised naabrid (lätlased j. t.). Dr. J. Luigal oma töodes on korda läinud ära näidata kui võrd sihilikud ja halvaks panevad on Läti Hendriku ja teiste „kroonikad“ muistsete eestlaste suhtes.

Õnneks on meie esivanemate sõjakunstile meile päranduseks jäänud ka otsekoheleid, meie oma allikaid, millised selle ala uurimisel omavad kahtlemata põhjaneva tähtsuse. Sarnasteks allikateks peame lugema meie rahvalaule, meie rahvalaule.

Kuigi meie rahvalaule, nagu selle uurijad väidavad, on suurelt osalt naiste sünnitus ja käsitab seetõttu sõjalisi aineid peaaesjalikult lüüriliselt, tundeliselt, leidub siiski meie rahvalaulude seas üks väärtuslik pärli, mis kahtlemata on meeste sünnituseks sel alal.

See rahvalaul näitab, et muistsete eestlaste sõjakunst seisis palju kõrgemal kui nende vastaste, sakslaste, oma. See rahvalaul näitab samuti ka, et meie esivanemate sõjakunst oli täiuslikult kohastatud võitluseks nende vastastega — raudmeestega.

Et veenduda selles, prungib sõjaliselt ettevalmistatud lugejal vaid ise lugeda järgmist katkendit Neus'i Eesti rahvalaulude kogust (Estnische Volkslieder, lhk. 134), milline olgu toodud, otsekohele allika puudumisel, M. Kampmanni järgi:

„Odda-mehhed otsa peale,
Tapperid tagga rindadesse,
Nuia-mehhed nurga peale,

Ahhingid abbiks ärele,
Tura-mehhed tuhhinasse,
Mära-hiod mässusele,
Võidu-mehhed laggendikko,
Nende varjud võssandikko,
Metsa salko salla-mehhed,
Vardad varjuks vannemale,
Vikatid ville-puhujale,
Nolingid mäe küra peale,
Lingu-mehhed libbamisele,
Kahhel polel kalda peale.
Ratsu-mehhed rahhe kombel
Vaeno rogo rodamaie!
Teised seisiko teistel seinaks,
Pango rammo rauda vasta,
Venna verda vaeno vasta.

Ainult 19 rida, kuid eks seisa siin meie ees tervenesti üks geniaalselt lühike ja selge lahingueeskiri.

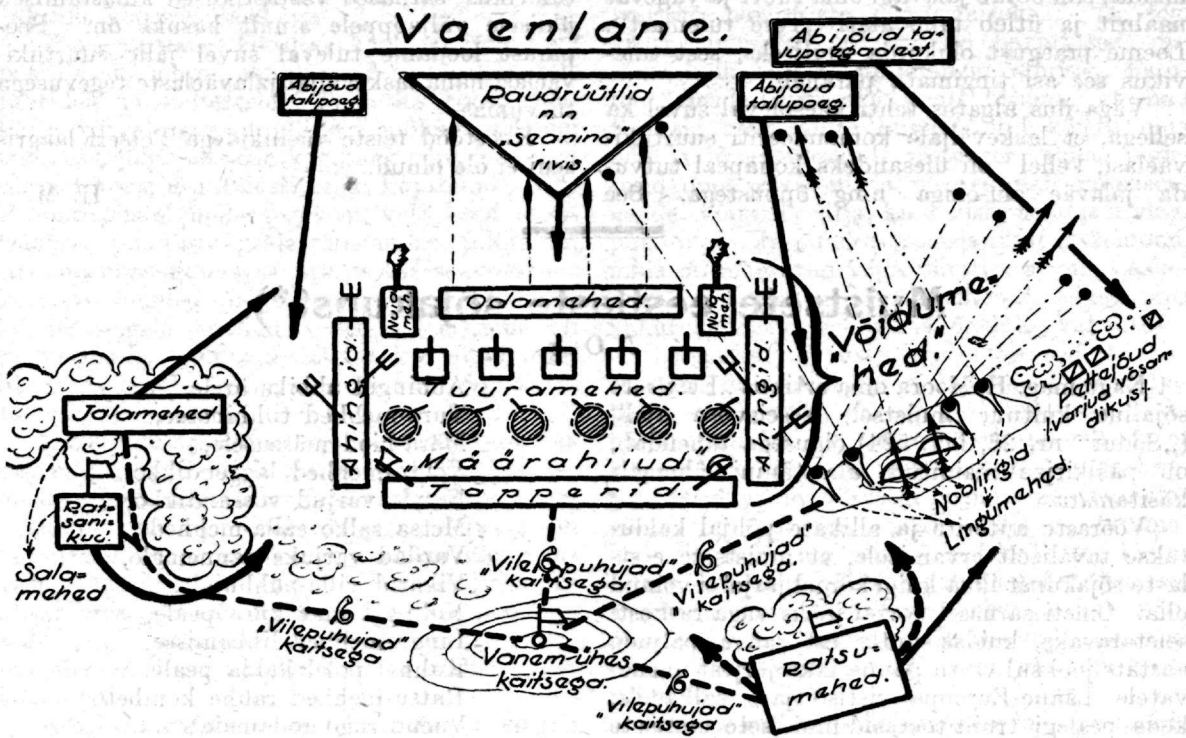
Et see käib muistsete eestlaste vabadusvõitluse ajajärgu kohta, see selgub kahest viimasest reast. Need räägivad „rauast“ (raudrüütlistest), millele tarvis vastu seada kogu ramm, elust mitte hoolides, kuna ju raudrüütli oma vaenusihiks olid seadnud eestlaste allutamise, nende kao...

Püüdes kujutada graafiliselt eestlaste lahingukorda ja taktikat, nii nagu see väljendub ülaltoodud ridades, saaksime alljärgneva skeemi.

Lääne-Euroopa sõjakunst meie esivanemate muistse vabadusvõitluse ajal oli teatavasti väga tardunud olekus. Lahingujõudude peamass kujutas enesest pealaest jalatallani raudrüütlesse soomustatud rüütleid (ratsanikke), kellel hobune oli vaid selleks, et edasi liikuda, kuna rüütli jala oli täiesti võimetu. Sarnane „ratsavägi“ oli võimeline tegutsema ainult lahtisel, tasasel maastikul, andes otselööke, kusjuures liikumise kiirus raskuse tõttu ei olnud väga suur. Tavaliuks lahinguriviks oli kiilumoodi, n.n. „seanina“ rivi. Selle rivi tiibadele paigutati talupoegadest abiväed, viimaste suhtelist suurust kumbagil tiival olukorra järgi lahingu eel reguleerides.

*) Toimetusele annab ruumi artiklile kui omapärasele arutlusele, mitte aga kui muistsete eestlaste sõjakunsti selgitavale kirjutusele.

Muistsete eestlaste lahingukorra skeem.



Et sarnane lahingukord oli tarvitusel ka „Maarjamaa“ vallutajate juures, selgub muu seas veidi hilisema ajajärgu lahingulist, näit. Aleksander Nevski kuulsa „Jää-lahingu“ kirjeldusest.

Vaenlase löögi pareerimiseks eestlaste taktika, nagu ülaltoodud laulust selgub, nägi ette n.n. „võidumehi“, kes samuti kui vaenlased tegutsesid lagendikul. (Tähele panna: mehi, kellelt sõda nõudis erilist vahvust ja püsivust ning liituvust, nimetatakse „võidumeesteks“, kuigi lahingu viimistlemine ja võit kaugeltki ei olene ainult neist!) „Võidumeeste“ lahingurivi kujutas enesest väga teravmõttelist ja otsarabekohast paigunemist selle rivi üksikosade relvade omaduste kohaselt. Eesotsas seisid odamehed, kes vaenlase ridade segilöömise otsarabebel loopisid seda eemalt odadega. Et eestlaste odad tegutsesid osavalt ja mõjuvalt, seda ei salga ka mitte Läti Hendrik. „Võidumeeste“ rivi nurkadele paigutati nuiamehi, kes „seanina“ teravnurgad, mis odadega vankuma löödud, võimsate hoopidega hävitasid. „Seanina“, kandvama massi hoop pealtungi esimeses tuhinas pidi aga sattuma tuurameeste peale. Viimased oma sõjariista omaduse tõttu olid küll kõige kohasemad vigastama hobuseid ja rüütleid padakonnadena sadulast väärama. Tuurameestest tublisti segi paisatud rüütlid edasi tormates pidid sattuma päris lahingu mässu, „määrahiidude“ kässile. Millise sõjariistaga nimetatud sõjamehed töötasid, on raske öelda, kuna

sõna vana (võib olla ka moonutatud), kuju ei ole küllalt selge. Sõna viimase poole järgi otsustades pidid need igatahes olema valitud rammumehed, kes olid määratud rüütelitele peahoobi andmiseks. Ka Viedemann (oma sõnaraamatus) leiab selle sõna tähenduses mingisuguse valitud vägilase mõistet. Võime rahulikult jätta selle sõna selgitamise keleteadlaste hooleks; isiklikult (tähendab: enesele) seletab autor seda sõna nii, et eestlaste juures pidid olema maksvad teatud rammu- ja vahusekatsumise määrad (möödud — rekordid), mille sooritaja viidi austavasse „määrahiidude“ liiki.

„Määrahiidudest“ purustatud rüütlike lõplikuks maharaiumiseks asetati tagarinda tapperimehed. Et rüütlid selle teravmõttelise tööjaotusega lahingurivi kaisutusist ei pääseks, paigutati äärtele veel ahingimehed, kes pidid tagasi tõrjuma üksikuid väljapugevaid rüütleid ja ühtlasi teisi oma külgpistetega abistama.

Nagu järeldada võib, sarnane lahingurivi oli omane mitte üksi löögi vastuvõtmiseks, vaid ka pealetungiks, kuna selle rivi üksikosadele oli selgelt ja lihtsalt formuleeritud nende ülesanded, koht ja osa lahingus ning sisendatud teadmine, et „teised seisku teistel seinaks“.

Rohkem tõenäone on aga arvata, et eestlased, juhustel kui vaenlase üllatamise moment mööda oli lastud, siiski eelistasid löögi pareerimist oma „võidumeeste“ abil, kuna sarnane taktika pakkus palju rohkem soodustusi koos-

Vabaduse Risti kavalerid.



*Alam-kapten Hermann Maim †.
Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.*



*Leitnant Martin Libene †.
Vabaduse Risti II liigi 3. järgu kavaler.*

Hermann Jaani p. Maim sündis 8. aprillil 1894. a. Tartus. Oma üldhariduse sai Tartu Aleksandri gümnaasiumis, mille järele astus Petrograadi ülikooli.

Ilmasõtta läks vabatahtlikult 1915. aastal ja astus kahurväe sõjakooli, mille lõpetamise järele lipnikuks ülendati ja Riia väerinnale saadeti, kus osa võttis patareiohvitserina võitlustest sakslaste vastu; ülendati alam-leitnandiks.

Kui 1917. aastal Eesti rahvuslikke väeosi formeerima hakati, oli alam-leitnant H. Maim üks esimestest, kes Eesti rahvuslikku sõjaväkke üle tuli. Kuid Saksa okupatsiooni algul tuli temal, nagu teistelgi Eesti rahvuslikkude väeosade sõjaväelastel, sõjaväeteenistusest demobilisatsiooni puhul lahkuda.

Eesti Vabadussõjast võttis algult lõpuni osa lõuna-väerinnal 2. suurtükiväe polgu patarei nr. 4. ülemana. Salesje küla kirikutornist vastase tule all oma patarei tuld juhtides sai vastase kahurmürsu läbi jalast ja käest haavata, kuid jäi rivisse. 4. detsembril 1919. a. ülendati alam-kapteniks, vanusega 2. juunist 1919. a. Vabadussõjas üles näidatud erilise vahvuse eest annetatud II liigi 3. järgu Vabaduse Rist.

Pärast Vabadussõja lõppu, 1920. aastal lahkus tegevast kaitseväge teenistusest reservi, et pooleli jäänud õppimist Tartu ülikoolis jätkata. Suri 21. okt. 1922. aastal Tartus.

Peale III liigi 3. järgu Vabaduse Risti on alam-kapten Hermann Maim'ile Vabariigi Valitsuse poolt annetatud 40.000 marka rahalist autasu, tasuta maa normaaltalu suuruses, priikool kuni kõrgema kooli lõpetamiseni ja Vabadussõja mälestusmärk. Ilmasõjas, endises Vene väes üles näidatud vahvuse eest on temale annetatud Püha Georgi 4. järgu sõduririst kaunistustega ohvitseride jaoks (palmidega).

Martin Jaani p. Libene sündis 21. märtsil 1889. a. Vaivaras. Oli näitlejana kauemat aega tegev.

Ilmasõja ajal tagavaraväelasena mobiliseeritud, astus 1. detsembril 1914. a. Moskva Aleksei sõjakooli, mille 1. mail 1915. a. lipnikuna lõpetas ja määrati teenistusse Petropavlovskisse 33. tagav. Siberi kütipolku, kus teenis rooduülemana abina, õppekomando kursuse-ohvitserina, õppekomando-, roodu-, pataljoni- ja sv.-rongiülemana. 11. märtsil 1916. a. ülendati alam-leitnandiks. 20. mail 1917. a. saadeti 677. Malaga jalaväe polku lääne-rindele, kus osa võttis sõjategevusest roodu- ja pataljoniülemana. 1917. a. augustis määrati 217. Kovrovi jalaväe polku, milles teenis pataljoniülemana ja polgu majandusülemana kuni 13. jaan. 1918. a., mil kodumaale sõitis, et astuda Eesti rahvuslikku sõjaväkke. 1917. a. oktoobris ülendati leitnandiks. Astus teenistusse Eesti tagavara-pataljoni, kus teenis kuni 24. veebr. 1918. a., mil pataljon laiali saadeti.

Eesti Vabadussõja algul, 18. novembril 1918. a. määrati Tartu linna Eesti Kaitse-Liidu 4. (Karlova) jaoskonna ülemaks. Tartu mahajätmisel 21. dets. 1918. a. taganes kaitseliitlastega Viljandisse, kus 1919. a. jaanuari algul Tartu vabatahtlikkude (kaitse-) pataljoni 2. roodu ülemaks nimetati, missuguse väeosaga osa võttis kõigist lahinguist lõunarindel kuni 3. märtsini 1919. a.

Lahingus Alsvigi mõisa juures 3. märtsil 1919. a. tabas teda vaenlase lõhkev kuul surmavalt. Maeti 10. märtsil 1919. a. Tartus.

Vabadussõjas üles näidatud vahvuse eest on leitnant Martin Libesele Vabariigi Valitsuse poolt annetatud II liigi 3. järgu Vabaduse Rist, 40.000 marka rahalist autasu ja Vabadussõja mälestusmärk.

tööks, samuti maastiku kasutamiseks ja lahingu saatuse määramiseks oma maskeeritud jõudude ning reservis seisva „ratsumeestest“ koosneva rusika abil. Sedalaadi taktika samuti võimaldas vanemale-ülemjuhatajale hõlpsamat ülevaadet ja lahingu üldkäigu juhtimist ning lingumeestele ja „noolingitele“ (tolleaegsed miinipildujad ja rasked kuulipildujad!) kõige paremaid tegutsemise võimalusi. Pareeriv taktika oli veel seda enam kohane, et vaenlane, olles end ette valmistanud oma tõmbile, legendikul antavale löögile, lahingu kestel kaotas edaspidiseks täiesti võime manööverdada, kuna eestlaste manööverdamise võime soodsa maastiku valimise tõttu lahingu arenedes aina suurenes.

Loogiline olla tahtes peaksime küll oletama, et ka vaenlane oma abijõudude kaudu võis teostada mõningaid keerulisemaid manöövreid, kuid sealjuures ei tohi unustada, et see võime siiski oli väga piiratud seetõttu, et need abijõud allusid täiesti rüütlite juhatajale, olid — kivilinenud taktika tõttu — seotud paigunemisega tiibadel, sealjuures olles orgaaniliselt nõrgasti liidetud rüütlitega, kuna nemad oma relvastuse, otsekoheste juhtide kui ka vaimu poolest kujutasid täiesti erinevat kontingenti.

Eestlaste lahingujõud seevastu olid täiesti ühtlased. Nende „maja“ — vanemate (ülemjuhataja ja üksikute lahinguosade juhatajate) nõupidamised, koosolekud — *kindlustas* neile täiesti ühise lahingudoktriini, samuti selge arusaamise teatava lahingu ideest ja üksikute lahingujõu gruppide eriülesannetest. Eestlaste organisatsioon lubas ülemjuhatajal-vanemal end asetada lahingujõudude juhatajamise suhtes kõige soodsamasse kohta, kuna temale võimalikkude üllatuste puhuks oli säetud eriline kaitse — („Vardad — s. o. odad, piigid — varjuks vannemale“).

Samuti oli vanem varustatud signalistidega — sidemeestega („ville-puhhuja“), kes olles ka varustatud erikaitsega, tagasid head ühendust

lahingu kõigis arenemisjärgkudes. Erikaitsega varustatud signalistide olemasolu vastuvaidlemata näitab, et töötati alati kindla lahingukava järgi, et lahinguosade allvanematele olid nende ülesanded ära selgitatud ja neile tarvitses ainult signalisti („ville-puhhuja“) kaudu tähtsate tegutsemise alguseks kohane moment.

Lisaks sellele eestlased oskasid suurepäraselt kasutada oma sõjariistade omadusi, mitte ainult „võidumeestena“ legendikul, vaid ka teiste lahingujõudude juures. Nii on laulusõnadest —

„Nolingid mäe viira peale,
Lingu-mehhed libbamise
Kahhel polel kalda peale“

täiesti selge, et eestlased tarbekorral kasutasid üle oma peade „tulistamist“, kuna „noolingid“, kelle nooled lendavad teatavasti lamedamalt, paigutati kõrgemale „mäe kүүra peale“, lingumehed aga libamisi allapoole, sest nemad võisid oma kiva pilduda palju kõrgemas kaares. Eeskujulik on ka eestlaste teatavasti rohkearvulise ratsaväe kasutamine:

„Ratsu-mehhed rahhe kombel
Vaeno rogo rodamaie!“

s. o. ootamatus, kiirus, mõjuv rabamine, laastav raiumine ja tagaajamine — ühesõnaga: lahingu viimistlemine. Ka maskeerimise mõlemas harus, passiivses (peitmine — „salla-mehhed“) ja aktiivses (petmine — „varjud võssandikus“, pettejõud) — olid eestlased täiesti kodus.

Nagu juba tähendatud, maastiku kasutamisel eestlased olid lausa meistrid. Et nemad suure eduga tarvitasid peale laulus mainitud metsasalude, võsastikkude ja mäekinkude hea eduga ka soid, jõgesid ja järvi, seda võib tähele panna ka ajaloo andmetest.

Tehes kõigest sellest kokkuvõtte ja püüdes väärivuse suhtes tõmmata paralleele, ei leia meie tollal ajajärgul tõesti kõrgemat sõjakunsti, kui see oli eestlaste juures, ei kuskil.

Soome ja Eesti lennuvägede sõprus.

Juba 1919 ja 1920 aastal algasid Soome ja Eesti sõjaväe lennukid vastastikku külaskäike Helsingi ja Tallinna aerodroomide vahel. Need lennud algasid nagu iseendast, nende algust tuleb otsida mõlema riigi lendurite südamesoovidest ja hõimutunnetest. Eesti lennuväelaste pere mäletab veel elavalt Soome paremate lendurite, nagu leitnandid Hanelius, Antony, Leier, Järvinen eesotsas major Mikola'ga esimest Eesti küllastamist.

Vahepeal vastastikku küllastamised ei katkenud. Oli juhtumusi, kus seda tehti ka laeva-

del. Need sõprus-külaskäigud soodustasid vastastikkust täienemist ka erialal, sest on ju lennuasjandus ala, kus uudised uudistele järgnevad. Eriti palju õppisid Eesti lennuväelased Soome ametivendadelt, sest Soome lennuvägi on ju palju suurem Eesti lennuväest.

Eesti lennuvägi on aastate kestel külalisenähtena vastu võtnud Soome, Läti, Itaalia, Rootsi jne. lendureid, kuid liialduseta võib tõendada, et südamele eriti lähedal on seisnud Soome ametivennad. Igakord Soome lendu-

rite tulekul on eskadrille läbistanud rõõm teatel „Soome lendurid tulevad!“...

Peab puhtsüdamiselt tunnustama: Soome ja Eesti lendurite vaheline sõprus tõusis hari-punktini siis, kui Soome lennuväe juhtimi-sele asus major Vuori. Major Vuori oma lihtsuse, otsekohesuse ja sõbralikkusega võitis kiiresti Eesti lennupere sügava lugupi-damise ja armastuse, nagu ta selle on võitnud ka Soomes. Viimase väite väli-seks tõenduseks võiks kahtlemata lugeda vist sedagi, et Soome Vabariigi president kõrge aumärgi annetamisega austas Eesti lennuväe juhatust. Samuti on major Vuori ajal aset leidnud Soome ja Eesti lendurmärkide vastas-tikku annetamine lenduritele. Lendurid ei

vaheta aga omi kutsemärke mitte kergelt, — vahetus on lennuperedes suur ja sügavamõt-teline sündmus.

12-al septembril, Eesti lennuväe esimesel lennupeol lehvib aerodroomil jällegi Soome lipp ja tribüünil nägime üheksat Soome lendurit. Nad lendasid major Vuori'ga eesotsas Tallinna hoolimata vihmasest ja tormisest ilmast, andes seega Eesti ametivendadele lennupäeval suurt moraalselt toetust.

Eesti lendurid võivad Soome ametivendade vastu südames kanda ainult sügavat austamist ja ametivennalikkust armastust. Soome lennuvägi on tubli ja Soome lendurid vaprad. Eesti len-durid on uhked, et neil on nii tublid sõbrad.

Veel mõni sõna sidetelje kasulikkusest meie oludes.

R. Tomback.

Lugupeetud „n“ teeb enesele „Sõduris“ nr. 40/41 ülesandeks, nagu ta alla kriipsutab, „peasjalikult... kritiseerida R. Tomback'i vaa-teid.“

Igasugune kriitika on kasutoov ainult siis, kui seda tehakse eesmärgiga asja mingist uuest vaatepunktist valgustada; vastasel korral muutub ta lihtsaks sõnade kõlinaks.

Minu vaadet sidetelje kasutamise kohta kui side üht meetodi ühenduse loomisel suure-mate üksuste vahel meie oludes (diviisid ja rügemendid) ei suuda autor oma väidetega kuidagi ümber lükata.

„n“ on nähtavasti aja puudusel küsimu-esse väga pealiskaudselt süvenenud, mitte tungides asja sisusse. Ei ole „n“ ka küllalt süvenenud meie Vabadussõja ajaloose, sest millega siis muidu seletada sarnast ütelist: „diviisi formeerimise ajal... diviisi oli paiguta-tud laialipaisatult korteritesse“... 1919 a. formeeriti küll Viljandis III diviisi staap, kuid väeosad, kes III diviisi ülemale alluvaks said, ei olnud sugugi „laiali paisatud korteritesse“, nagu seda „n“ julgelt tõendab, vaid löid lõunarindel lahinguid.

Kui omas artiklis „Sidetelg meie oludes“ alla kriipsutasin asjaolu, et sidetelje loomine paratamatult enesega kaasa toob patustamise sidepidamise ja organiseerimise põhimõtete vastu, siis võtsin arvesse mitte üksi teoreetilised, vaid ka puhtpraktilised sideloomise põhijooned.

Vabadussõjas, vähemalt endises III diviisi staabis oli diviisi juhatuse poolt maksma pandud põhimõte: opereerivate üksuste üle-

matega olgu otsekohene, vahendita tele-foniühendus. Sarnased otsekohesed ühen-dused rügementide (3 ja 6) ülematega olid võimalikud ja leidsid seega juba tol ajal ka meie oludes praktiliselt kasutamist.

Üleliigne oleks siin sarnaste ühenduste tähtsust, iseäranis veel operatsioonide ajal, seletama hakata, kuid pean tähendama, et praegust N. Vene sõjakomissari kabinetis lei-dub just niipalju telefoniaparaate kuipalju N. Venes sõjaringkonde. Kas „n“ arvab, et N. Venes on vaist ehk kommutatooritest puu-dus? Arvan mitte, kuid seal saadakse aru, mis on ühendus alluvaga vahetalitusega ja ilma „n'il“ näib olevat tendents käsitada side-telje kasutamise küsimust šablooniliselt, täiesti kõrvale jättes selle meetodi idee-list külge.

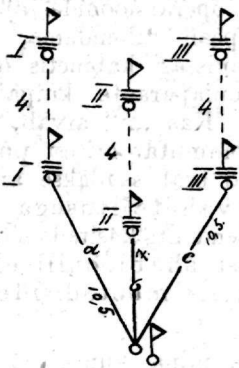
Põhimõtteliselt ei ole mina kunagi side-telje kui ühe side loomise meetodi vastu olnud. Leian isegi, et üksustes rügemendist allapoole sidetelge ka meie oludes suure eduga võib kasutada. Et see võimalik on, näitas meie tänavustel (15—20. sept.) X diviisi manöövril sinise poole side osade tegutsemine, kahjuks küll mitte nende koosseisude juures, mis meie rügementides rahuajaks ette on nähtud. Ka siin, olgugi, et näiteks ühe opereeriva rüge-mendi side-komando koosseis oli 152 meest ja 87 klm kaablit, tulid siiski sidetelje loomisel ilmsiks mõned raskused. Puudusid liini veda-mise kaarikud ja meeskond oli sunnitud kaabelliini käsitsi vedama, mistõttu varsti väsis ja järjest edasiliikuvate jalaväe üksustega sammu pidada ei suutnud. Liinivedajaid tuli

vahetada. See aga nõuab suuremat sidemeeskonda. Hippomobiilsete ehk mehaaniliste liikumisvahendite juures saaks liinide vedamisel vähema meeskonnaga läbi ning saavutatakse kiire side. Sidetelje loomisest ongi ülaltoodu põhipaneva tähtsusega. Siit leiab „n“ ka vastuse oma küsimusele, „millele suurriigid toetavad, soovitates sidetelje meetodi käsitamist.“

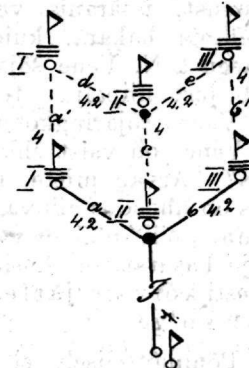
„n“ on omas kirjatükis esitanud kaks skeemi, milledega lugejaid uskuma tahetakse panna, et sidetelje meetod annab ikkagi suurema jõudude ja materjalide kokkuhoiu, kui igasugune teine side loomise meetod. Neid skeeme pealiskaudselt silmitsedes paistab „n-il“ olevat õigus, kuid vähe süvenedes selgub, et siin ainult pettepillidiga tegemist on.

Kui rügemendid kohal asuvad, nagu neist skeemidest võib näha, siis loomulikult saavutame teatud liini materjalides kokkuhoiu (võrdle skeem nr. 1 ja nr. 2), tarvitades sidetelje meetodi. Hoopis teistsuguse mulje saame oletades, et kõik kolm rügementi 4 klm pikkuse hüppe tegid. Võrdleme nüüd saadud skeeme:

a) Esimesel juhusel (skeem nr.1) tuleks igal rügemendil liini vedada 4 klm pikkuselt, seega kokku 12 klm. Diviisi ülemal tuleks ühenduse saamiseks rügementide ülematega kasutada ainult üht keskjaama.



Skeem nr. 1.



Skeem nr. 2.

b) Teisel juhusel (skeem nr. 2) pikeneksid kõik liinid kokku samuti 12 klm võrra, s. o. veetakse uued ühendused a^1 , c , b^1 . Et aga rügementide edasilikumisel ilmub loomulik tarvi-

dus ka side eelkeskjaama edasinihutamiseks ja sealt uute ühenduste loomiseks rügementide ülematega, siis peale liinide a^1 , c , b^1 tuleb veel ehitada liinid d ja e ning tarvitusele jäävad liinid a^1 , c , b^1 , a ja b maha kerida. See on sidetelje meetodi käsitamise skemaatiline väljendus.

Tagajärg esimesel juhusel oli liinide kogupikkus 12 klm, vedamiseks oli tarvis 12 meest; teisel juhusel on aga veetud liinide kogupikkus 20,4 klm ja mahakeritud liinide kogupikkus — 16,4 klm. Kogu selle keerulise operatsiooni läbiviimine vajab mitte 12, vaid 24 meest, nimelt: liinide a^1 , c , b^1 vedamiseks 12 meest, liinide d ja e vedamiseks — 6 meest, liinide a , a^1 , b ja b^1 mahakerimiseks — 4 meest, uue keskjaama ülesseadmiseks ja vana mahavõtmiseks — 2 meest. Arvud on võetud minimaalsed.

„n“ otsustagu nüüd ise, kumb meetod on tööjõu ja materjalide kokkuhoiu suhtes kasulik.

Kui meie kõrvale jätame sidetelje definitsiooni praktilise lisanduse „n-i“ poolt ja süveneme nendesse kogemustesse, mis meile andnud manöövrite praktika meie oludes ja meie tehniliste abinõude juures, siis näeme, et sidetelg ehk magistraalliin (skeem nr. 2 tähendatud F-ga) on ikkagi välja kujunenud mingisuguse kas ühejuheline või kahejuheline telefoni, või simultaan liini näol.

Sarnasel skemaatiliselt, reljeefselt väljendatud sideteljel on väga halb omadus, mis lahingulokorras saatuslikuks võib saada. Nagu skeemil nr. 2 märgitud, baseeruvad rügemendid diviisi eelkeskjaamale. Kui aga peaks juhtuma, et magistraalliinis „F“ on rike, siis diviisi ülem on korraga kõigi oma rügemendiülematega ühenduse kaotanud. Sarnaseid juhtumusi on meie oludes juba olnud.

Ülaltoodud arvesse võttes ei julge kuidagi kategooriliselt kinnitada, et „just meie oludes sidepidamine sidetelje näol on kõige soodsam ja otstarbekohasem!“...

Suurte üksuste juures ei tule meie oludes sidetelje meetodi üldse pooldada, vaid võimalust mööda ära kasutada kohalikke liiniühendusi, luua skeem nr. 1 käsitatud meetodi järgi.

Mõnda sõduri jalatsitest.

Sõduri kehakattes omavad jalatsid silmapaistvama koha. Vana kõnekäangi ütleb, et jalaväelase jõud ja lahinguvõime olenevad tema jalgadest. Selle väite tõelsust kinnitavad eriti kujukalt pikad, väsitavad rännakud. Siin õpime alles jalatseid õieti hindama. Kit-

saste saabaste kandjale tekitavad piinlikku valu konnasilmad ja kokkupigistatud varbad. Liig avar saabas hõõrub aga jala villi, mis valu sünnitab. Otsustavat mõju avaldab siin mitte jalatsite vastupidavus, vaid jalgapassivus. Mida paremini saapad jalga on passitud,

seada kergem on liikuda. Seepärast võtame vaatlusele üksnes jalatsite jalgapassimise küsimuse, jättes kõrvale kõik teised tingimused, millistele peaksid vastama sõjaväelase korralikud jalatsid. Tähendatud mõttes mängivad jalatsite valmistamisel peaosalt liistud. Liist on jala mudel. Öieti valitud liist annab hästi jalga passiva jalatsi.

Normaalse jala juures on jalatalla pikkuse, laiuse (varvastekohal mõõtes) ja jalatõusu vahel teatud proportsionaalne vahekord. See vahekord ei ole aga alaline, vaid kõigub teatud piirides. Ühele ja samale pikkusele võib vastata mitmesugune laius või jalatõus. Neid vahekordi on võimalik katsete abil kindlaks teha. Need kolm mõõtu määravad täpselt ära jalaehituse. Nende mõõtude najal valmistatakse „jalamudel“ — liist. Kõik teised mõõdud (kannalaius, ninalaius jne.) on kõrvalise tähtsusega. Kõrvaliste mõõtude ja jalatallapikkuse vahel valitseb juba kaunis kindel vahekord. Julgesti võib ütelda, et teatud jalatallapikkusele vastab alati üks ja sama kannal- ning ninalaius.

Neil jala ja liistu mõõtetel (v. joon. nr. 1) põhjenebki jalatsite jalgapassimise küsimus kingsepatööstuses. Kuna aga suuruse mõttes inimeste jalad on väga mitmekesised, siis peaks igal saapatööstusel olema suur liistude väljavalik. Kuid mõnede tehniliste võtete abil võib liistude arvu märksa vähendada.

Eraelus praktiseeritakse kaht jalatsite muretsemise ja valmistamise viisi: 1) jala järgi tellimist ja 2) valmissaabaste ostu.

Esimene viis põhjeneb individuaalsel jalgade mõõtmisel ja vastavate liistude valikul. See viis on jalatsite jalgapassimise mõttes ideaalne. Tehniliselt sünnib liistu väljavalik järgmiselt: jalamõõtudele umbkaudselt vastavale liistule kinnitatakse tarvilistel kohtadel nahalapid (näiteks jalatõusul), tehes sellega liistumõõdud täiesti võrdseteks jalamõõtudele. See töö vajab suurt oskust ja vilumust, kuid lubab liistude arvu märksa vähendada.

Valmissaabaste ostu käsitatakse elus sagedamini. Siin ei ole enam tegemist individuaalse jalgade mõõtmisega. Saapad õmmeldakse liistudel, milliste valmistamine nõuab jala-suuruste reeglipärasuse tundmist. Ka selviisil võime muretseda hästi jalgapassivad jalatsid, eriti kui teame oma jala mõõte.

Esimesel viisil pole võimalik sõduritele jalatseid muretseda. Seda tuleb teha teisel viisil. Meil valmistatakse sõdurite jalatsid kodumaa saapatööstustes kindlaksmääratud tingimuste kohaselt. Need tingimused näevad ette alljärgneva liistude mõõdutabeli.

Liistude läbimõõdutabel.

Liistu Nr.	Tallapikkus	Ümbermõõt varvastekohal	Ümbermõõt jalatõusukohal	Tallalaius varvastekohal	Kannalaius	Ümbermõõt kannakohal
Nr. 1	26,4 % _m	24,5 % _m	26 % _m	9 % _m	6,3 % _m	34 % _m
Nr. 2	27,2 „	25 „	26,4 „	9,1 „	6,4 „	35 „
Nr. 3	28 „	26 „	26,8 „	9,3 „	6,5 „	35,5 „
Nr. 4	28,7 „	26,5 „	27,2 „	9,6 „	6,6 „	36,5 „
Nr. 5	29,4 „	27 „	28 „	10 „	6,8 „	37 „
Nr. 6	30,8 „	28 „	29 „	10,2 „	6,9 „	38 „

Iga liistu järgi valmistatakse järgmine arv jalatseid:

nr. 1 ... 14%, nr. 2 ... 25%, nr. 3 ... 30%,
nr. 4 ... 20%, nr. 5 ... 7% ja nr. 6 ... 4%.

Tabel näitab, et sõdurite jalatsid valmistatakse kuues suuruses. Iga kasvunumbri juures vastab jalatallapikkusele ainult üks kindel tallalaius ja jalatõusu mõõt. Sarnane piiratud liistude väljavalik ei või vastata jalgade füsioloogilise ehituse iseärasustele. Isegi Nõukogude Venes valmistatakse punaväelaste saapad üheksa kasvunumbri järgi. Prantsusmaal on 36 liistu, kuna Saksamaal liistude arv 84-ni tõuseb. Jaapanis valmistatakse sõdurite saapad 40 kasvunumbris. See näitab, et meie valmistamissüsteem puudulik on.

Arvupoolest vaene ja ebaõige printsiibi järgi valmistatud liistude väljavalik ei võimalda õmmelda jalatseid, milliste hulgast võiksid kõik sõdurid omale parajad välja valida. Ühele on saapad pikkusepoolest parajad, kuid pigistavad varvastekohal, kuna teisel jälle jalatõus kitsana osutub. Tahes või tahtmata tuleb võtta suuremad jalatsid kui tarvis. Rahuajal ei kujune asi veel nii täbaraks. Sõdur laseb avarad saapad jala järgi ümber teha, kuigi see üleliigset kulu nõuab. Sõjaolukorras aga puudub selleks võimalus. Kahtlemata mõjub see asjaolu halvavalt kaitseväge tegevuse peale.

Küsimuse otstarbekohaseks lahenduseks oleks soovitatav:

1) Kaalutlemisele võtta praegune liistude mõõdutabel. Uue tabeli kokkuseadmisel tuleks silmas pidada kolme peamise jalamõõtude proportsionaalset vahekorda (joon. nr. 1). Enne kasvunumbrite kindlaksmääramist tuleks koguda statistilisi andmeid jalgade individuaalse mõõtmise teel, millede najal ei ole raske ära määrata sõduri maksimaalne, keskmine ja minimaalne jalasuurus. Vahepealsed kasvunumbrid selguvad siis kergesti. See töö ei peaks nii väga raske olema, kuna siin tegemist on täiskasvanud inimestega, kellede jalamõõdud on püsivad.

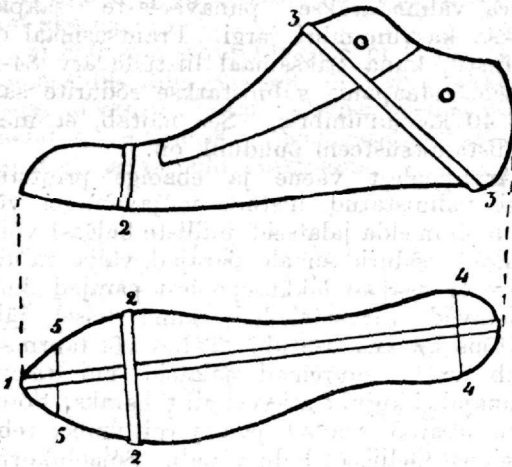
Kasvunumbrid tuleksid kindlaks määrata jalatalla pikkuse järgi. Oleks soovitatav, et igas kasvunumbris leiaksid aset 6 tallalaiust ja

3 jalatõusu mõõtu. Selviisil rikastub liistude väljavahelik, kuna nende tegelik arv vähe tõuseb. See süsteem annab loodetavasti jalatsid, millest hulgest iga sõdur võib omale parajad välja valida. Liistude mõõdetabel kujuneks umbkaudselt järgmiseks:

Kasvu Nr.	Tallapikkus	Tallalaius varvastekoh.	Jalatõusu mõõt
Nr. 1 I/A . . .	27,5 %	25 %	35 %
Nr. 1 II/A . . .		25,5 „	
Nr. 1 III/A . . .		26 „	
Nr. 1 I/B . . .		25 „	35,5 „
Nr. 1 II/B . . .		25,5 „	
Nr. 1 III/B . . .		26 „	
Nr. 1 I/C . . .		25 „	
Nr. 1 II/C . . .		25,5 „	36 „
Nr. 1 III/C . . .		26 „	

Joon. nr. 1.

Liist — kõrvalt vaadates ja plaanis.



- 1—1...jalatalla pikkus
- 2—2...jalatalla laius
- 3—3...jalatõus
- 4—4...kannalaius
- 5—5...ninalaius.

Näitlikus tabelis on toodud ainult kolm päämist mõõtu, sest kõrvalise tähtsusega mõõdud võib ära näidata endise printsiibi järgi. Siinkohal puudutasin ainult küsimuse ideelist külge.

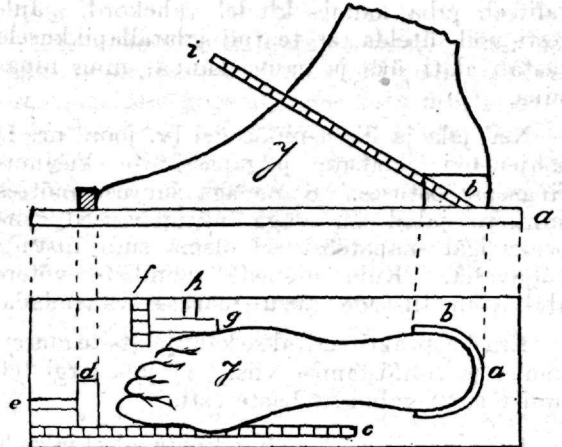
2) Väeosades kõikide sõdurite jalad täpselt ära mõõta. Seda oleks kõige hõlpsam teha joonestusel nr. 2 näidatud mõõduriistaga, mis oma ehituse poolest väga lihtne ja mille soetamine suuremaid kulusid ei tekita.

Iga sõdur peab oma jalamõõte meeles pidama. Soovitav, et reservitunnistusse ka sõduri jalamõõdud sisse kantaks. See kergendaks jalatsite väljaandmist mobilisatsiooni korral.

*

Joon. nr. 2.

Jalamõõtja — kõrvalt vaadates ja plaanis.



- a...jalamõõtja alus (puulaud).
 - b...jalakannatugi (metallist poolring).
 - c...vask mõõdupulk (jaotused cm, täpsuseni kuni 0,25) jalatalla pikkuse mõõtmiseks, mille näitaja on õõnsuses „e“ liikuv pakuke „d“.
 - f...samasugune mõõdupulk jalatalla laiuse mõõtmiseks, mille näitaja on õõnsuses „h“ liikuv pakuke „g“.
 - i...mõõdulint jalatõusu mõõtmiseks.
 - J...mõõdetav jalg.
- les.

Poola kapten Orlinsky lend Varssavi—Tokio—Varssavi.

27. septembril kell 14 jõudis Varssavi-Tokio-Varssavi lennult Varssavisse tagasi Poola lendur kapten Orlinsky.

Kapten Orlinsky ühes mehaaniku seersant Kubäkiga algasid lendu 1. septembril aparaadil Breguet XIX, mootor Lorraine-Dietrich 450

H. P., järgmisel marssruutil: Varssav-Moskva-Kaasan-Omsk-Krasnojarsk-Tšita-Harbin-Fusang-Tokio.

Oma lennumuljetest jutustab kapten Orlinsky: „Üldine lennu pikkus 22.600 klm, kestvus 28 päeva, millest 10 päeva kulus len-

nuks Tokiosse ja 15 päeva tagasilennuks väga raskete atmosfääriliste tingimuste juures, 3 päeva veetsin Tokios.

Kõige hädaohtlikumaks ja raskemaks kogu teekonnal osutus Uuralitest ülelend. Samuti tuli rasketes tingimustes reisi algul üle lennata Poola-Vene piirist — udu tõttu tuli lennata väga madalalt. Ka ei või mõnusaks lugeda lendu Jaapanimere kohal. Torm sundis mind maandumisele Osakas.

Tšitas murdus järsu tuulepuhangu järelduel maandumisel osa alumisest tiivast; lennuki tasakaalustamiseks tuli ka teisel tiival vastavas pikkuses jatk maha saagida. Ei puudunud palju, et oleks sunnitud olnud edasilennust loobuma. Väga hädaohtlik oli maandumine Kaasanis, kus ainult suure vaevaga korda läks aerodroomi leida.

Jaapanis oli vastuvõtt väga pidulik ja südamlik. Merele sõitis vastu miinilaevade eskad. 3 Tokios viibitud päeva möödusid audientsidel, bankettidel jne. Minule annetati „Tõusva päikese“ II liigi ja seersant Kubäkile VII liigi aumärk. Ühelgi Jaapani lenduril pole sarnast aumärki. Peale selle annetati meile veel kuld-medal ja saime palju kingitusi.

Harbiinis tervitas meid Poola kolonii, mis suurim Kauges-Idas. Vaimustust on täitsa võimata kirjeldada. Meie ise ja aparaat otse

uputati lilledesse. Meie kauged suguvennad nutsid rõõmu pärast. Tagasilennul korraldas „Aviohim“ Moskvas võõrastemajas „Javay“ minu auks banketi.

Lend Moskva-Varssavi kestis 6 tundi, seega siis mõni minut rohkem sinnalennu ajast.“

Võrreldes kapten Orlinsky hiiglalendu eelmiste saavutustega, leiame et ta püstitas ühe suurematest rekorditest.

Järjekorras oli see neljas lend Euroopa-Jaapani vahel.

Esimesena lendas 1922 a. Itaalia lendur Ferrarini Roomast Tokiosse. Lennu üksots kestis 2 kuud.

Teisena kattis 1924 a. selle maa (Pariisist—Tokio) kuulus Prantsuse lendur kapten Pelletier D'Oisy. Teel Pekini purunes aparaat Shanhai, kust lendu jatkas teisel aparaadil.

Sama aasta 16. märtsil algas lendu Kopenhaagenist Tokiosse daanlane Bottwed. Lend kestis kuni 23 juunini. Tagasilend jäi ära.

Kapten Orlinsky osutus nii siis neljandaks, kes otsustas lennata sinna-tagasi. Tokiosse saadeti vahetamiseks uus mootor, mis aga kohane polnud.

Tuleb veel tähendada, et kapten Orlinsky lõi lennu kestvuse rekordi ilma maandumiseta ulatusel Fusang (Korea)-Tokio — 1600 klm.

Sõjakirjandust.

Война и Революция (Sõda ja Revolutsioon) 1926 a. Seitsmes (juuli) raamat.

Esiartikliks on punaväe staabi ülema M. Tuhatševski „Võitlus kontrrevolutsiooniliste vastuhakkamistega“. Tähelepanu väärib, et veel 1926. a., „proletariaadi 9-mal valitsuse aastal“ sarnane teem on uuesti huvitama hakanud diktatuuri kõrgemaid juhte. Tuhatševski jagab võimalikud vastuhakkamised kahte liiki — vastuhakkamised linnades „linna bourgeoisie“ poolt ja talupoegade mässud.

Linna-mässudest loodab punaväe kõrgem juht kergesti jagu saada, sest siin mässajad on koondunud väikesele alale, ühte punkti, kus neid, ära kasutades raudteevõrku punaväe koondamiseks, kergesti võib lämbutada.

Teine asi on talupojad. Siin kutsub autor välja Lenini vaimu, tsiteerib pikalt ta mõtteid talupoegade küsimuse üle. Lenin ei soovitavat talupoegade vastu relvu. Tarvis olevat Lenini järele luua tööliste ja talupoegade vahel „smõtška“ (ühendustüli); ei olevat soovitat Vene talupoja juures olla liig pealetükkiv kommunismiga. Artikli autori arvates tuleb kõvendada küla kommunistlikke pesasid, mis osutukski mässude puhul mässu mahasurumise tugikuteks. Artiklile tuleb järg.

N. Kapustin „Ootamatus positsioonisõjas“. Autor peale teoreetiliste aluste annab huvitavaid näiteid Ilmasõjast kui Lääne nii Ida rindel.

A. A. Noskov „Sõjaväe luure“. Artikkel algas „B. II P.“ 6. raamatus. Autor teoreetilises osas jääb taktika õpperaamatu piiridesse, kriipsutab alla, et ka selles küsimuses tuleks väljaõppel praktilisi harjutusi, praktilist väljaõpet eelistada teoreetilisele.

A. Pevnev „Julgeoleku teenistus ratsaväes“. Autor arvustab Punaväe aj. välimäärustiku nõudeid selles küsimuses.

F. Žemaitis „Territoriaal ratsadiviisi organisatsioon ja üldiste kokkukutsete korraldus.“ Artiklis leidub üksikasjalisi andmeid pealkirjas tähendatud küsimuste peale.

A. Malevski „Inseneriväed koondõppustel ja manöövritel.“ Autor vaatleb milles võiks inseneriväed (pioneerid, side, pontonöörid j. t.) ennast täiendada koondõppustel ja kuis organiseerida koostööd teiste väeliikidega.

Mis võiks pakkuda pioneerid (sapöörid) kohtamislahingus (vastastikuses pealetungis) teistele relviikidele? — Nad võiks: 1) parandada teid ja sildu, luua uusi ühendusteid lühikeses ulatuses; 2) ehitada ülekaal kohalistest materjalidest kahurväele ja

soomusrelvadele; 3) ehitada (sisse seada) komando ja vaatluspunkte kõrgematele juhtidele; 4) kindlustada taktikaliselt tähtsaid esemeid kui lähtebaasis nii värskest vallutatuid; 5) kindlustusmaterjalide kogumine võimaliku kaitsetegevuse puhuks.

Kaitsel oleks pioneeride ülesandeks:

1) Luurata positsiooni ees ja seljataguses; 2) abiks olla teistele väeliikidele kindlustustöödel; 3) luua keerulisema konstruktsiooniga kaitseehitusi: v. p.; gaasikaitse peidikuid (противогazовое убежище), kaponiire, blokhause (olgugi, et neid manööversõja kaitsel vähe tuleks ehitada, kuid manöövritel tuleks näidata võimalikke töid sellel alal); 4) eriliste tōkete (miini-väljad j. t.) ehitamine; 5) teede ehitus ja korrashoid; 6) maskeerimise tööd; 7) ladude loomine insenerimaterjalide jaoks; 8) korterite korraldus; joogivee muretsemine.

Kotov „Väeliikide taktikalises väljaõppest koondõppuste perioodil.“ Metoodilised näpunäited. „В. и П.“ redaktsioon juhib sellele artiklile erilise tähelepanu.

Autor käsitab:

1. Õppe ülesandeid.
2. Õppetöö organisatsiooni.
3. Õppetöö täitmist.

Õppetöoga peab antama juhtidele praktilisi oskusi oma üksuste juhtimises, täpsete ja selgete ülesannete andmises ja ühel või teisel tegutsemisel saavutatud resultaatide õiges ja kiires kasutamises.

Iga ülesande täitmisele järgnegu arutamine, kus selgitatagu, millised vead tekkisid:

1) oskuses kiirelt ja õigelt olukorra põhjal otsustada; 2) käsuandmise tehnikas (lühiduses ja selguses); 3) vanemalt juhilt saadud käsu täitmises (täitmise tehnilises küljes); 4) nende väeliikide koostöös, mis kuuluvad õppusteks organiseeritud salka; 5) juhtide oskuses parandada alluvate vigu, mis viimased teinud õppuse ajal; 6) õppuse organisatsioonis (tulede näitamine, side vahekohtuga, õppuse juhatuse koosseisus, vahekohtu organisatsioonis jne.)

J. Šlähter: „Gosplan või Čussosnabarm“. Pealkiri tähendab — kas sõja puhul eelistada varustamist alal riigi majandusliste ressurside kasutamise komisjoni või eriliste volitustega armee varustajat (Чрезвычайный уполномоченный по снабжению армии = чусоснабарм). Autori arvates ja kodusõja kogemustel tuleks eelistada Čussosnabarm'i.

Filipov: „Oletusi SSSR küttega varustuses sõja puhul“. Artiklis leidub palju huvitavaid statistilisi andmeid kütteenite kulu kohta Ilmasõjas Euroopa riikides ja Ameerikas. Oletusi tulevikuks. Artiklil on järg.

Peale nimetatud artiklite on lühikene ülevaade Prantsuse 1925 a. „Põhjapoolsetest manöövritest 2.—9. IX. 925.“ Hispaania sõjaväe atasee töö kokkuvõtte tõlge. Prantslased ise ei kirjuta pikemalt omist manöövritest, seepärast on see kokkuvõtte tähelepanu vääri.

Üle 20 lehekülje on pühendatud kriitikale, bibliograafiale ja välismaa sõjakirjanduse ülevaatele.

K.

Sõjaväelised teated.

Sõjamälestussammaste ja langenute haudade austamine Austrias.

Austria kaitseminister avaldas käsikirja, millega kästakse kaitsevälk kõigile sõja mälestussammastele ja sõjas langenute haudadele sõjaväelist au anda. Kui kaitseväe osad peaksid väliõppusi korraldama kohadel, kus leiduvad vennashauad, siis peab väeosa ülem saatma ohvitseri juhatusel erilise komando haudadele auandmiseks. Mõõdudes sõjaväe surnuaedadest ja ausammastest peavad muusikakoorigi ja muusikakoorigi.

E. Ms.

Schveitsi.

Furreri süsteemilise k.-k. kuulipilduja tarvitusele võtmine.

„Journal of the United Service Institution“ teatel võetakse Schveitsi sõjaväes loodetavasti Furreri süsteemilise k.-k. kuulipilduja tarvitusele juba käesoleval sügisel. Kavatakse varustada iga jalaväerühm 2 kuulipildujaga. Nende kuulipildujatega varustamine järelduseks on arvatavasti ka jalaväe kompanii reorganiseerimine, kuna veel otsustamata, kas kompanii moodustatakse kolme või nelja rühmaline. Praeguse 4 rühmalise organisatsiooni juures saaks iga kompanii 4 kuulipildujat; kui aga kompanii reorganiseeritakse 3 rühmaliseks, siis 6 kuulipildujat, kuna 2 klp. jääks tagavaraks. Ka ratsa eskadronile antakse 8 kuulipildujat. Pataljoni peale jääb endiselt 12 rasket kuulipildujat.

Rumeenia.

„Univers“ avaldab Bacalbasa artikli, milles peajasjalikult tähelepanu juhitakse järgmistele puudustele sõjaväes:

Õppe alal. — Ratsaüksuste meeskondade väljaõpe on puudulik. Selles arvamises on ratsa inspektor ja kõik vanemad ratsaväe juhid; soovitatakse teenistusaega ratsaväes pikendada 4 kuu võrra. Ka jalaväel, hoolimata 2-aastasest teenistuse kestvusest, on õppeperioodiks vähe aega, sest jalaväelased ei ela üldse kasarmutes, vaid neid lastakse kokkuhoiu saavutamiseni pikaajalisele puhkusele.

Riide varustus. — Riide varustusest on kogu sõjaväes suur puudus; välja arvatud üksikud väeosad, mis on eriliselt riidetatud tseremoniideks, on riietus harilikudel sõduritel üle kogu riigi halatsemisväärt halvas seisukorras.

Üldine varustus. — Üldine inimeste ja hobuste varustus on väga puudulik ja alaväärtuseline. Varustuse normi vähesel määral suurendamisel viimase 2 aasta jooksul pole mingit tähtsust.

Palgad. — Palgad praeguse elukalliduse juures on niisugused ohvitseridele kui ka meestele naeruväärt väikesed. Selletõttu on lahkunud palju silmapaistvaid ohvitseri sõjaväe teenistusest.

Puuduste põhjuseks loetakse ülemäärane kokkuhoiu püüe sõjaväes. Olles põhimõttelikult päri kokkuhoiu vajadusega ja täieliku desarmeerimisega, leiab autor, et Rumeenia ei asu praegusel momendil olukorras, mis võimaldaks pidada vähemaarvulist sõjaväge, kui tema võimalikkudel vaenlastel.

J. A.-n.

Sport Võru garnisonis.

Võru ja ta lähem ümbruskond on kehakultuuriliselt mahajäänud nurk Eestis. Linnas pole peale kaitseliidu spordiklubi ainustki spordiseltsi; paremas seisukorras pole ka maakond. Ainult kaitseväes tutvub noorsõdur kehalise kasvatusesga esimest korda. Suurimaks takistuseks oli linnas senini puuduv spordiväli. Nüüd, uue spordiväljaga on see puudus kõrvaldatud. Väli avati pidulikult 5. septembril. Välja oli täielikult omal jõul ehitatud 7. rügement. Ettevõtte hingeks oli kolonel Kruus. Tööd alati 3 a. tagasi künklikel linna karjamaal, nüüd on seal aga üks avaram väli Eestis. Välja pikkus 145 mtr, laius 68,5 mtr. Kogu pindala on 9.932,5 r. mtr, s. o. peaaegu üks hektar. Jooksuringi pikkus on 330 mtr. Välja ühes otsas on jalgpalliväli, kuna teises otsas on korv- ja võrkpalli platsid ja harjutuste kohad hüpete ja tõugete jaoks.

3.—5. septembrini pidas Võrus 7. jalav. rügement omavahelisi kergejõustiku võistlusi. Võistlustest osavõtt oli väga elav — 157 kv. Auhindadeks oli määratud kogu väärtuslike asju 12.000 marga väärtuses. Tagajärjed olid järgmised, mida võib keskmisteks pidada, arvesse võttes senini puudunud spordivälja:

100 mtr. jooks.

1) Rms Kaha 11,7 sek.; uus rüg. rek.; 2) rms Viiland 12,1 sek.; 3) n/s. Stankevits 12,3 sek.

400 mtr. jooks.

1) Rms Kaha 58 sek.; 2) rms Viiland 59,4 sek.; 3) n/s. Laas.

1500 mtr. jooks.

1) n/s. Aleksejev 4:56,1 m; 2) n/s. Räbovoitra 5:2,6; 3) rms Viiland.

Kaugshüpe h-ga.

1) Rms Kaha 5,72 mtr.; uus rüg. rek.; 2) n.-ltn. Kangro 5,24 mtr.; 3) n/s. Kaasik 5,17 mtr.

Kõrgshüpe h-ga.

1) N/s. Raudsepp 1,45 mtr.; uus rüg. rek.; 2) rms Mets 1,40 mtr.; 3) kpr. Tasa 1,40 mtr.

Kolmikhüpe h-ga.

1) n.-ltn. Kangro 11,55 mtr.; uus rüg. rek.; 2) rms Kaha 11,10 mtr.; 3) asp. Saarniit 10,95 mtr.

Teivashüpe.

1) asp. Saarniit 2,60 mtr.; 2) v. a. o. Zernik 2,45 mtr.; 3) n/s. Tau 2,40 mtr.

Kuul (7.25)

1) Kpr. Tasa 10,07 mtr.; 2) rms Mamošin 9,98 mtr.; 3) n/s. Palvin 9,12 mtr.

Ketas.

1) Rms Mets 30,36 m.; uus rüg. rek.; 2) rms Viia 29,37 mtr.; 3) v. a. o. Meos 28,44 m.

Oda.

1) Rms Mets 44,10 m.; uus rüg. rek.; 2) v. a. o. Meos 41,67 m.; 3) rms Roosa 37,02 m.

Granaat.

1) Rms Mets 61,56 m; 2) kpr. Tasa 53,85 m; 3) rms Rütel 52,00 m.

Sv. individuaal viievõistlus rakmetes (100 mtr jooks, kaugshüpe, granaat, laskmine ja 3 klm rännak).

1) V. a. o. Meos 46 punkti; 2) n.-ltn. Kangro 39 punkti, 3) n/s. Juust 31 punkti, 4) n/s. Lõhmus 30½ punkti; 5) rms Mets 30 punkti.

Teatejooksu 5×500 mtr rakmetes

võitis 3 pat. meeskond ajaga 8:5,6 m.

Meeskonna jooks maanteel rakmetes 4 klm

võitis 3 pat. meesk. 130 punktiga.

Võrkpallis võitis lõpulikult 2 pat. meeskond.

Jalgpallis võitis 1 pat. meeskond.

Punkte said pataljonid:

I pataljon 123 punkti; II pataljon 94 punkti; VIII pataljon 56 punkti; III pataljon 19 punkti.

Pühapäeval 26 sept. kohtasid Võrus jalgpallis omavahelises sõprusmängus 7. rügemendi ja 2. sms-rongide rügemendi jalgpalli meeskonnad. Mäng püsis mõlemad poolajad soomusronglaste värava all, kuid ainult kaks lööki sest suurest pommirahest sattusid võrku; soomusronglastel tasusid sellest ühe.

Mängule järgnes omavaheline koosviibimine, kus kindlad sõprussidemed loodi ja soovi avaldati tulevikus peale jalgpalli ka teistel aladel jõudu katsuda.

Varemalt võistles 7. rügement Võru kaitseliidu jalgpallikomandoga, võites viimast 1:0. R. P.

Kroonika.

— 3. oktoobril avati Rõuges Vabadussõjas langevate mälestussammas. Sammas püstitati kunstnik Melniku kavandi järgi ja läks maksuma umbes 425.000 marka. Samba pronkskuju — elusuurune sõduri kuju paljastatud mõõgaga — on valmistatud Tartus „Teguri“ vabrikus. Ausamba avas Vabariigi Valitsuse esitajana kindralstaabi kindral-major J. Tõrvand, pannes pärjad Vabariigi Valitsuse ja Sõjaministeeriumi poolt.

— 30. septembril esitas Sõjaministeeriumi Riigikassale esimesena 1927. aasta eelarve 2.410.511.800 marga suuruses.

— Samal päeval avati Aseris mälestussammas Põhja-Lääne armee sõduritele. Sammas kujutab ligi viie sülla kõrgust püramiidi, mille tipul rist. Sammas püstitati prof. Šeloumovi kavandi järgi ja läks maksuma 45.000 marga ümber. Vabariigi Valitsuse ja Sõjaministeeriumi nimel pani pärja kolonel A. Simon.

— Sv. Ü. Õppeasutuste ohvitseride täienduskursustel algas õppetöö 5. oktoobril. Kursus töötab viimast aastat.

— 30. septembril vabastati reservi sundusliku teenistuse aja välja teeninud jala- ja kergesuurtükiväelased.

— 12. septembril korraldatud esimese lennupäeva üldine sissetulek on 692.160 marka, kulusid 172.561 marka, seega siis puhas ülejääk 519.599 marka, mis läheb lennuteenistuses vigastada saanud lennupäevaste toetustfondi ja järgmiste lennupäevade organiseerimise kapitali loomiseks.

— Tsheho-Slovakkia lendur kapten Hamsik viib ringlel Tallinnas ja tegi 5. sept. oma kodumaa lennuki demonstreerimiseks proovilendusi.

— Riigikogu sügisene istungjärk algas 4. oktoobril.

— Eesti-Belgia kaubalepingule kirjutati 28. sept. Brüsselis alla.

— Eesti-Vene tagatislepingu sõlmimise komisjoni liigeteks nimetati Vabariigi Valitsuse poolt: saadik H. Hellat, Riigikogu liige A. Rei ja Välisministeeriumi poliitilise osakonna juhataja A. Schmidt.

— Väljatöötatud seaduse eelnõu järgi kavatsetakse võimalust mööda ära kaotada naturaalkohustust teede korrashoidmisel. Klassiteed hinnatakse ümber.

— Muhu väinas lammutatakse Vene soomusristleja „Slava“ vrakki. Loodetakse saada umbes 10.000 tonni metalli.

— Soela väinas läks tuletornide osakonna töstelaeva korda merepõhjust üles tõsta 450 puudalist laevaankrut ja Vene lahingulaeva „Gromi“ pronkspropellerit, mis kaalub 110 puuda ja mille väärtus üle miljoni marga.

— Põllutöoministeeriumis on välja töötatud maa-seaduse täienduse ja muutmise seadus, mille järgi tööstuslike ettevõtete ehitused ja sisseseeded ühes vastava maaalaga endistele omanikkudele tagasi antakse.

— Vab. Valitsus lubas kol. A. Simon'il vastu võtta ja kanda Läti presidendi poolt annetatud Läti Kolmetähe ordu 4 kl. risti.

— Tartu ülikooli õppemaksu kõrgendati 3500 margast 5000 marga peale pooleaastas.

— Helsingi-Tallinna linnadevõistluse võitis Helsingi tagajärjega 2:1.

— Balti riikide üliõpilaste olümpiaadil Helsingis tuli Eesti kolmandale kohale. Esimese koha omandas Soome, teise Läti üliõpilaskond.

— Moskvas kirjutati alla Leedu-Vene tagatisleping.

Õiendus.

Aukohtust ja selle põhimäärustest.

„Sõduris“ nr. 40/41 s. a. ilmunud selle nimelise kirjutuse täienduseks tuleb tähendada:

1. Tsiteeritud Saksa aukohtu koodeks on maksev Saksa vabariigis mitte Reichsweris, vaid ohvitseride eraühingus „Deutscher Offiziers-Bund“, kuhu kuuluvad liigetena endise Saksa sõjaväe ohvitserid, ametnikud ja nende omaksed. See statuut on maksma pandud 1922 a.

2. Poola vabariigi ohvitseride aukohtute statuudis, mille venekeelset tõlget kasutasin (saadetud V. R. Ohvitseride Keskkogu poolt väeosade ohvitseride kogude juhatastele 20. juunil 1920 a. nr. 89 all), paragrahvid 10, 15, 29, 50, 67, 68, 69, 70 ja 74 kõnelevad a p e l l a t s i o o n i s t. Poolakeelne sõna „odwotawczy“ on sealt ebatäpselt tõlgitud „apellatsiooniks“, kuna peaks tähendama edasikaebtust kassatsioonist mõistes, mida tõendavad §§ 71, 77, 78 (näit. § 71-se lause: „Teise instantsi aukohus... ei võta asja sisulise arutamise alla“).

G. Leets.

Toimetusele saadetud kirjandust.

Riikline aadress-raamat 1926—1927.

Staatliches Adressbuch für Eesti. Справочный указатель Эстонии. Official directory for Estonia.

Riigi Statistika keskbüroo andmed. Riigi trükikoja väljaanne. Teksti üle 1000 lhk. Hind 650 marka.

Väljuselt meeldiv ja trükitehniliselt täiesti euroopalik, „Riikline aadress-raamat“ sisult esineb hädatarvilikuna käsiraamatuna valitsus- ja ametiasutusele, tööstureile, ärimeestele, seltskonnategelasile ning üldse kõigile, kes ühiskondlisest elust kas või vähesemalgi määral osa võtavad. Sisukorra loetlemine nõuaks lehekülgi (Aadress-raamatus neid tervelt 10!), mispärast oleme sunnitud piirduma ainult märkusega, et vähe on neid alasid, milliseid väljaanne ei valgustaks ega selgitaks. Temas peegeldub kogu Vabariigi ametiasutuste tegevus, tas on loetletud kõik asutused, seltsid ja organisatsioonid, tööstuslised ettevõtted ning I, II ja III järgu kauplused. Allakriipsutamist väärib osa üldnimetusega „Kodaniku käsiraamat“, milles toodud kõik need seadused ja määrused, milliste tundmine tarvilik igapäises elus ette tulevate küsimuste lahendamiseks seadusepärast. Lisaks kõigele hulk väärtuslikke skeeme ja kaarte.

Uusi raamatuid Kindralstaabi raamatukogus.

213.181 Ursachen des Zusammenbruchs. Entstehung, Durchführung und Zusammenbruch der Offensive von 1918. 243 lhk. 1923.

213.311 Vogel. Bis Pinsk mit der Garde Kavallerie. 136 lhk.

204.34 Voigt, A. Der deutsche Offizier der Zukunft. 118 lhk.

211.140 Wenninger, Bressendorf. Ausbildung der Kavallerie in Felddienst. Teil 1: Ausbildung innerhalb der Eskadron. Teil 2: Ausbildung innerhalb des Regiments.

- F.213.26 Der Weltkrieg 1914—1918. Bearbeitet im Reichsarchiv. Die militärischen Operationen zu Lande. Band 1: Die Grenzschlachten im Westen. XVI+719 lhk. Band 2: Die Befreiung Ostpreussens. XIV+390 lhk. + 14 kaarti + 11 skitsi. Berlin, 1925.
- 211.42 Volckheim. Die deutschen Kampfwagen im Weltkriege. Berlin, 1923.
- 212.108 Wagner, R. Grundlagen der Kriegstheorie. XIII+427 lhk.
- 213.313 Wenzler, J. Mit Draht und Kabel im Osten. 104 lhk. 1918.
- 210.000 Was müssen die anderen Waffen vom Schiessen der Artillerie wissen. 51 lhk. Charlottenburg, 1924.
- 213.73 Wetzell, G. Von Falkenhayn zu Hindenburg-Ludendorff. Der Wechsel in der deutschen Obersten Heeresleitung im Herbst 1916. und der rumänische Feldzug. 32 lhk. 1921.
- 209.31 Weyer, B. Taschenbuch der Kriegsflotten. 1924/1925. 349 lhk.
- 213.162 Wieting. Der Ostsee Krieg 1914—1918. 155 lhk.
- 210.150 Wilberg, E. Richt- und Schiessausbildung der Feldartillerie. 116 lhk. Berlin, 1917.

Male.

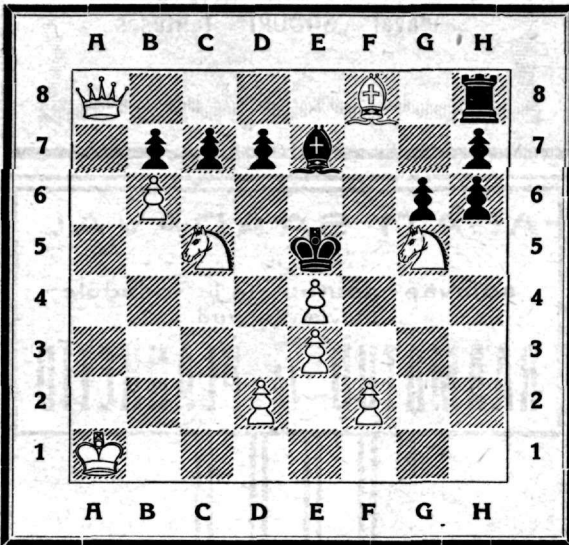
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 14 (55).

Kokku seadnud V. Marin (Barcelonas).

II kiitus Viini sõjav. ajakirja „Armeeblatt“ turniiril.

Mustad.



Valged.

Mustad: Ke5, Vh8, Oe7, Eb7, c7 d7, g6, h6, ja h7.

Valged: Ka1, La8, Of8, Rc5 ja g5, Eb6, d2, e3, e4 ja f2.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Ülesande nr. 7 lahendus.

1. Ve7—f7, Ke5:e6,
2. Vf7—e7 annab matt.
1. (Ve7—f7), Og4:e6,
2. Oh4—f6 annab matt.
1. (Ve7—f7), ükskõik,
2. Lb1—e1 või —f5 annab matt.

Õiged lahendused saatsid: Boris Kerner, R. Pärnpuu, V. Janson, V. Mikenas (Tallinnast), Martiu Villemson (Pärnust).

Vastutav toimetaja A. Traksmann.

Partii nr. 8.

Itaalia avang (qui oco piano). Mängitud Genuas.

Valged.

Fucini.

1. e2—e4,
2. Rg1—f3,
3. Of1—c4,
4. d2—d3,
5. Rb1—c3,
6. O—O,
7. b2—b3?,
8. h2—h3,
9. h3:g4,
10. Rf3—g5,
11. Rg5:f7,
12. Rf7:d7,

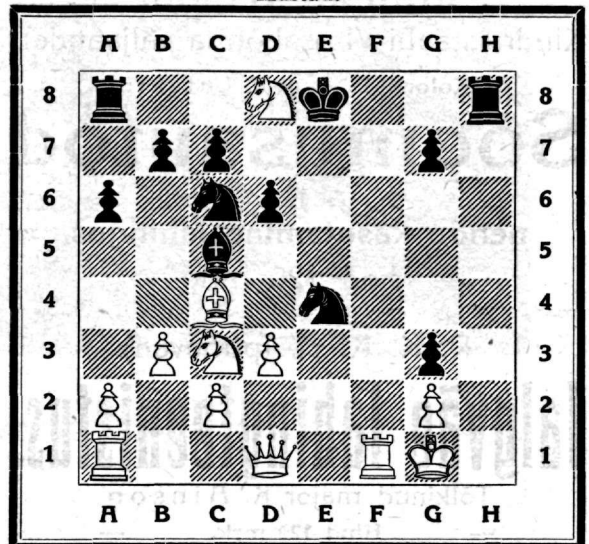
Mustad.

Olivari.

- e7—e5,
- Rb8—c6,
- Of8—c5,
- Rg8—f6,
- d7—d6,
- Oc8—g4,
- a7—a6,
- b7—h5,
- h5:g4,
- g4—g3,
- Rf6:e4,

Seis peale valgete 12 sammuga:

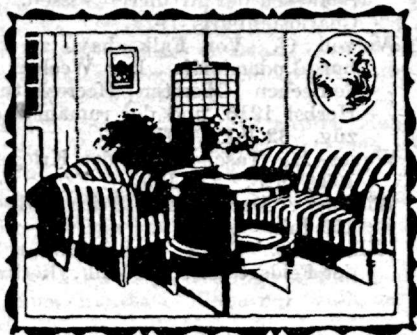
Mustad.



Valged.

12., g3:f2+,
13. Vf1:f2, Oc5:f2+,
14. Kgl—f1, Vh8—h1+,
15. Kf1—e2, Rc6—d4 annab matt.

Väljaandja: Sõdur, Tallinn, Uus tän. nr. 10.



A/S. „MASSOPRODUKT“ MÖÖBLIVABRIK

Tallinnas, S. Tartu m. nr. 61d, tel. 18-96

MOODSAD MÖÖBLID

kogu toa sisseadetena kui ka üksikult

Söögitoad,
magamistoad,
kabinetid,
võõrastetoad,
nahkmööblid

Tellimised täidetakse kiiresti

Ilmusid trükist

Kindralstaabi VI osakonna väljaandel:

Kolonel-leitnant J. Lutsar:

Soomusautod

ja

nende kasutamine lahingus.

— Hind 120 mrk. —

R. K. K. A. (punaväe)

Jalgväe lahingteenistus.

Tõlkinud major K. Rinson

— Hind 120 mrk. —

Raamat on saanud parema arvustuse osaliseks.

Müügil „Sõduri“ talit., Tallinn, Uus t. 10.

Toimetus ja talitus Uus tän. 10. — Kõnetraat: Sõjaväe 168.

Kindralstaabi VI osakonna
väljaandel

ilmus trükist

Merevägi Vabadussõjas

Kpt.-major A. Varma.



Saadaval „SÕDURI“ talituses.

ALATI SAADAVAL

kõik
sõjaväe- asutustele ja -osadele
tarvisminevad

RAAMATUD JA PLANKETID

RIIGI TRÜKIKODA

Tallinn, Niine tän. 11

Major H. Vanaveski:

Gaasisõda meie oludes.

— Hind 40 mrk. —

Raamat on müügil „Sõduri“ talituses ja suuremates raamatukauplustes.

Riigi trükikoda, Tallinn, Niine tän.11.